

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: B4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: Biologie a ochrana zájmových organismů

Katedra: Katedra zootechnických věd

Vedoucí katedry: doc. Ing. Miroslav Maršálek, CSc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Příprava a využití rekreačních a sportovních koní

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Zedníková, Ph.D.

Autor bakalářské práce: Barbora Kočandrlová

České Budějovice, 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum: 12. 4. 2015

Podpis:

Poděkování

Poděkovat bych chtěla především vedoucí mé bakalářské práce Ing. Janě Zedníkové, Ph.D. za odborné vedení a všestrannou pomoc při vypracování bakalářské práce. Dále děkuji chovatelkám Ing. Barboře Kraftové, Zuzaně Chalupné, Kláře Palšovičové, Ireně Bauerové, Bc. Karolíně Havlové a Ing. Haně Civišové za poskytnuté materiály o koních, a v poslední řadě děkuji členům mé rodiny za podporu při mé práci.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá přípravou a využitím rekreačních a sportovních koní. Rekreační koně slouží pro zábavu, na vyjížďky, popřípadě na hobby závody. Sportovní koně (parkuroví, drezurní) jsou zaměřeni na určitou disciplínu, ve které závodí.

V praktické části jsou sledovány pracovní a klidové aktivity koní rekreačních, parkurových a drezurních. Předmětem pozorování byl režim koní v měsících květen až srpen. V činnosti koní je vyhodnoceno procentuální rozložení práce:

1. v terénu
2. příjezdování
3. skoková práce
4. na lonži
5. ve volnosti
6. závody
7. odpočinek koní.

V detailním rozpracování je pak možno vidět, kolik průměrně hodin za sledované období koně jednotlivých skupin danou aktivitou strávili.

Podrobným sledováním bylo zjištěno, že nejčastější pohybovou aktivitou rekreačních koní je práce v terénu (11 dní/kůň/měsíc). U sportovních koní je nejčastější aktivitou příjezdování (parkuroví 7,8 dní/kůň/měsíc, drezurní 7,9 dní/kůň/měsíc). Nejméně je pracováno se všemi skupinami ve volnosti (rekreační 0,1 dní/kůň/měsíc, parkuroví 0,3 dní/kůň/měsíc, drezurní 0,1 dní/kůň/měsíc).

Klíčová slova: kůň, sportovní kůň, rekreační kůň, výcvik koní, příprava koní

Abstract

The bachelor's thesis deals with the preparation and use of recreational and sports horses. The recreational horses are mainly used for entertainment, riding or leisure (hobby) competitions whereas sports horses (show jumping horses, dressage horses) are used primarily for a certain discipline in which they compete.

In the practical part of the thesis, occupational and leisure activities show jumping horses, dressage horses and recreational horses are mentioned. The subject of my observation was the riding regime, that took place between May and August.

The activities that the horses were engaged in were evaluated on the basis of the percentage distribution of each work: fieldwork, the riding area, jumping, work on the lunge, work from the ground, competitions and relaxation time of horses. In the detailed analysis, we can see how many hours the horses spent in the given activity through the period of four months.

It was found that the fieldwork was the most common physical activity of recreational horses (11 days/horse/month). The most common activity the sports horses were engaged in was work in the riding area (show jumping 7.8 days/horse/month, dressage 7.9 days/horse/month). All groups of horses spent the least amount of time on working from the ground (recreational 0.1 days/horse/month, show jumping 0.3 days/horse/month, dressage 0.1 days/horse/month).

Keywords: horse, sports horse, recreational horse, horse training, horses preparation

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Literární přehled.....	8
2.1 Využití koně v minulosti.....	8
2.2 Využití koně v současnosti.....	10
2.2.1 Drezura.....	11
2.2.2 Parkur.....	12
2.2.3 Rekreační ježdění.....	13
2.3 Etologie koní.....	14
2.3.1 Koňské smysly.....	14
2.3.2 Společenské projevy koní.....	15
2.3.3 Problémová chování.....	16
2.3.4 Komunikace.....	17
2.3.5 Paměť.....	17
2.3.6 Odpočinek a spánek.....	18
2.4 Výcvik a metody tréninku koně.....	18
2.4.1 Stupnice vzdělání koně.....	18
2.4.2 Lonžování.....	22
2.4.3 Práce ve volnosti.....	23
2.4.4 Přiježdění.....	24
2.4.5 Práce v terénu.....	25
2.4.6 Drezurní práce.....	26
2.4.7 Kavaletová práce.....	27
2.4.8 Skoková gymnastika.....	29
3. Cíl práce.....	33
4. Materiál a metodika.....	34
4.1 Materiál.....	34
4.2 Metodika.....	35
5. Výsledky a diskuze.....	36
5.1 Klidové a pracovní aktivity rekreačních koní.....	36
5.2 Klidové a pracovní aktivity parkurových koní.....	37
5.3 Klidové a pracovní aktivity drezurních koní.....	38
5.4 Porovnání práce s koňmi jednotlivých skupin.....	40
6. Závěr a doporučení.....	44
7. Seznam použité literatury.....	45
8. Přílohy.....	48

1. ÚVOD

Vztah člověka a koně trvá už několik tisíc let, domestikovaný kůň zaujímá v lidském životě důležité místo.

Zatímco pomalejší chladnokrevníci byli výbornými tahouny a pomáhali lidem při práci, koně teplokrevní se stali jezdeckými.

Tato krásná a ušlechtilá zvířata mají právem mezi domácími zvířaty výjimečné postavení. Kůň provázel člověka ve válkách, usnadňoval mu těžkou práci, byl důležitým dopravním prostředkem, ale i výrazem moci a společenského postavení. S vývojem se jeho postavení mění, v posledních desetiletích se objevují i nové možnosti jeho využití – například při hiporehabilitačních činnostech. V současnosti převažuje využití v chovatelství a ve sportu, který se v dnešní době těší velké oblibě.

Jezdectví je definováno jako sport, při kterém se kůň využívá k jízdě pod sedlem. Znamé jsou dva styly ježdění – anglický a westernový. Obě tato odvětví mají rozdílné požadavky na styl tréninku, ovládnání koně, způsob pohybu i na výstroj koně.

Zájem lidí o jízdu na koni roste. Kůň je využíván k rekreačnímu ježdění, ale i ke sportu. Rekreační kůň slouží pro zábavu, na vyjížděky, popřípadě na hobby závody. Ty jsou určeny k tréninku, otrkání koní i jezdců a většinou jsou pojaté zábavnou formou. Sportovní koně jsou zaměřeni na určitou disciplínu, ve které závodí. Parkurový kůň skáče přes překážky, proto musí být silný, obratný a rychlý. Drezurní kůň jezdí drezurní úlohy, které obsahují cviky, jako například zastavit stát, couvání, kruhy nebo vlnovky. Podle provedení těchto cviků rozhodčí udělují známky. Drezurní kůň musí reagovat na sebemenší pobídky svého jezdce, musí být psychicky vyrovnaný, uvolněný.

Výcvik koně je založen na správném tréninku, jeho rozložení, ale i náročnosti. Metody tréninku se liší podle zaměření a využití koně. Je důležité dbát na psychickou rovnováhu koně, které docílíme klidným, pozorným zacházením a také správným a vyváženým tréninkem.

V mé bakalářské práci se zabývám porovnáním metod výcviku rekreačních a sportovních koní.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 VYUŽITÍ KONĚ V MINULOSTI

Koně se objevili poprvé na naší planetě přibližně před 55 miliony lety. Tato zvířata byla poprvé domestikována v asijské části Ruska před šesti až sedmi tisíci lety. V době okolo roku 1500 př. n. l. koně chovaly téměř všechny národy Starého světa (Evropa, Asie, Afrika). Prvními jízdními národy byli kočovníci, tzv. barbaři. Kulturní národy přišly do styku s koňmi při nájezdech kočovných jezdců, a jejich obyvatelé se naučili koně chovat a oceňovat. Nejstarší hipologická příručka byla sepsána ve 14. století př.n.l. Kikkulišem z Mittani. Byl zde zaznamenán chov a výcvik koní, který byl v Mezopotámii na vysoké úrovni. Byly shledány podobnosti tréninku koní v Kikkulišově příručce s moderními anglickými metodami. Kikkulišovo dílo zahrnovalo i práci koní v zápřahu a využití bojových vozů (**Anonym 1, 1995**).

Počátky jezdeckví nejsou jednotně doložené, ale je jisté, že k tomu se kůň využíval dříve než k jezdeckví. Chov koní se rozvíjel v Persii, kde se pořádaly sportovní závody, při kterých byla prověřována výkonnost koní. Kolem roku 1700 př. n. l. si Hyksové, kteří přišli z Malé Asie, podrobili svými nájezdy na dvoukolových vozech egyptskou říši. O vítězstvích, porážkách a o udržení nebo pádu říše rozhodovalo vlastnictví koní a válečných vozů. Rostoucí potřeba koní měla za následek cílevědomé chovatelství. Kůň se mění v ušlechtilé zvíře, reprezentuje, využívá se na vyjížďky knížat v nazdobených vozech. V Řecku byl kůň hodně uznávaný. Konaly se zde olympijské hry a v roce 776 př. n. l. se začala psát listina vítězů. Jednou z nejvýznamnějších disciplín byly závody čtyřspřeží. Na neosedlaných koních se jezdilo při jezdeckých závodech a hodnotil se zde výkon koně, ne jezdce. Bylo tedy uznáno vítězství koně bez jezdce (**Jokl a kol., 1977**).

Podle **Mahlera (1995)** kůň znamenal bohatství a celé stádo zajišťovalo moc. Jezdec se na koni cítil všemohoucí a byl schopen zabít šelmu i člověka. Tak se mírumilovný kůň stal válečným zvířetem. Kolem roku 330 př. n. l. se vydal dobýt svět i Alexandr Makedonský na hřebci jménem Bukephalos. Mladý Alexandr si dokázal hřebce podrobit a ten v bitvě svého pána několikrát zachránil. Do přelomu letopočtu se tažným koním chránil krk kusem kůže a na kopyta se obouvaly „hiposandály“. Za dob Ježíše Krista byly vynalezeny první podkopy a chomout. Kontinentu zavládli Keltové, kteří dokázali kout kovy a vyráběli tak podkopy, udidla a ostruhy. Platilo se zlatými mincemi s jezdeckými motivy nebo soškami koní. I Vikingové neboli Normani vedli výjezdy na západ. Na březích Skandinávie se jezdci a koně nalodili a přes Grónsko dopluli až do Severní Ameriky. Do vnitrozemí však nepronikli, protože koně neměli dostatek potravy a nevydrželi mrazy.

Arábie se stala chovatelskou velmocí, kde se zrodilo plemeno nejušlechtlejšího koně. Toto plemeno vzešlo z pěti věrných klisen a Mohamed tak v 7. st. n. l. rozšířil chov koní. Arabský kůň je čisté plemeno, nemá v sobě krev jiných plemen, protože Arabové to po celá staletí hlídali a původ každého koně je znám. Jsou to velmi vytrvalí a skromní koně, protože mají tvrdý výcvik (**Jokl a kol., 1977**).

Na konci starověku do Evropy vtrhli Mongolové na malých vytrvalých koních. Jezdci byli se svými koňmi velmi spjatí a říkalo se, že Mongolové na nich nejen jezdí, ale i bydlí. Pod sedlem měl každý přivázan kus koňského masa, které bylo

proslováno potem běžících koní a tak se konzervovalo. Koně tedy využívali nejen na jízdu, ale i jako potravu. Mongolští nájezdníci proměnili Evropu v spoušť. Kůň znamenal zkázu a utrpení (**Mahler, 1995**).

Středověk byl velice dramatický, nejvíce v 10. století, protože se téměř v celé Evropě válčilo. Do chovu koní zasáhla doba rytířská. Změnily se požadavky na výkonnost a typ koní, museli být pohybliví, konstitučně tvrdí a mohutní. Hradní pán často dohlížel na jejich výcvik. K základním dovednostem rytíře patřila jízda na koni, znalost výcviku, léčení a chovu koní. Význam pro jezdecké využití měli zejména mimochodníci, kteří byli vytrvalí, pohodlní a jezdec se při jízdě tolik neunavil. Proto na bojová tažení jezdili rytíři na mimochodnících a až před bitvou je měnili za bojové koně. U nich byl požadován pracovní charakter, příježděnost, přiměřená rychlost, vysoký krok i klus a kratší cval. V 11. století byl kůň chráněn lehkým brněním, ve 13. století se ochrana zvýšila a byl kryt pancířovým brněním. Koně nesli do boje okolo 200 kg. Jako součást přípravy na skutečné boje sloužily turnaje, kterých se účastnila šlechta. Cílem turnajů bylo zvyšování jezdecké připravenosti rytířů, bojové výkonnosti a také se konaly pro zábavu tehdejší společnosti. Ve 13. a 14. století byly součástí všech slavností. Rytířská doba však doznívala a turnaje bylo potřeba nahradit jinou činností. Z různých závodů koní postupně vznikly dostihy, které měly určitý řád. Tak nadešlo období teplotekrevníků. V 17. století se hmotnost jezdce pohybovala od 50 do 76 kg a běhaly se distance 6 až 9,5 km dlouhé (**Dušek, 1995**).

Novověk začal dobytím Ameriky. Dobyvatelé si přivezli koně v podpalubí galér. Domorodci před koňmi prchali, báli se jich, neznali je, protože v dávných dobách v Americe koně vymřeli. Při bojích však několik koní uteklo, zdivočeli a rozmnožili se. Mustangy si časem Indiáni zkrotili, stali se velmi dobrými jezdci a začali kočovat. Mezitím v Evropě vyhrával bitvy Napoleon, který zastával názor, že nejlepší válečný stroj je kůň. V bitvě u Waterloo byl Napoleon poražen a tak se tato bitva zapsala do historie jako poslední jezdecká bitva. V 19. století sláva koní vrcholí. Jejich využití bylo všestranné: užívali se na těžké práce v zemědělství, v armádě a rodícím se průmyslu, zastávali všechnu dopravu, osobní i nákladní. Panstvo cestovalo v sedlech koní nebo v kabince, kterou nesli sluhové. Až v uherské vsi Kocs se zrodil nápad přidělat kabince kola. Tak vznikl kočár. Králové a šlechta žádali bílá spřežení, církve naopak vraníky. Byly vyhlášeny dopravní předpisy, protože povozy zaplavily silnice. Pár vynalézavců za nějaký čas zkusilo jízdu s kočárem po kolejích a tak byla zavedena koněspřežka. Koně vozili poštu, potraviny, jezdila na nich policie, husaři a dragouni do boje. Každá továrna měla svou stáj. V devatenáctém století zkrátka kůň vládl. Ovšem přišel zlom a koně nahradil první parní stroj a technika koně vytlačila (**Mahler, 1995**).

2.2 VYUŽITÍ KONĚ V SOUČASNOSTI

Ve 20. století začal kůň ztrácet svůj význam jako tažná síla, protože byl nahrazen rychlejšími a výkonnějšími stroji. Tím byl způsoben úbytek koní, změnila se struktura plemen a utváření modelu koně. Předtím převažovala chladnokrevná plemena, v současnosti je zájem o jezdecké a sportovní koně. Chovají se v menším počtu, v jiných podmínkách než v minulosti a stali se dostupnými pro všechny vrstvy obyvatelstva (Flade, 1990).

Jejich nejdůležitější poslání je nyní sportovní a společenské. V lesním hospodářství se ještě uplatňují v těžko přístupných místech, kam technika nemůže. V některých zemích se koně chovají pro maso, které má málo mezisvalového tuku. Žádané je i kobydí mléko, koňská kůže a žíně, z kterých se vyrábějí smyčce hudebních nástrojů. Proti hadímu uštknutí, stafylokokovým infekcím a tetanu se vyrábí sérum z koňské krve. Na pěstování žampionů se osvědčil podklad z koňského hnoje. Pro volný čas je kůň nejlepším společníkem a člověk tak pěstuje svoji vytrvalost, odvalu a pohotovost při zvládání koňské síly a rychlosti. Koně se nyní využívají i při rehabilitacích. Hipoterapie pomáhá pacientům po zraněních či nemocech zlepšovat své pohybové schopnosti, získávat sebedůvěru a jistotu (Mahler, 1995).

Flade (1990) udává, že kůň je vhodný na sportovní činnost díky svým fyzickým a psychickým vlastnostem jako jsou například rychlost, síla a učenlivost. Ovšem na jezdce jsou také kladeny určité nároky. Měl by být vytrvalý, odvážný, zodpovědný a být schopný rychle reagovat.

V jezdeckví je možné soutěžit v mnoha jezdeckých disciplínách. Každá disciplína má odlišné nároky na jezdce a koně, oblečení jezdců, vybavení a ovládání koně. Jezdecký sport v České republice zastřešuje Česká jezdecká federace (ČJF). Patří sem disciplíny jako drezura, skoky, všestrannost, voltiž, spřežení, vytrvalost, reining a parajezdeckví. ČJF spadá pod Mezinárodní jezdeckou federaci (FEI) (Petlachová a kol., 2013).

Drezura je základ úspěchu v jakémkoli jezdeckém sportu. Kůň by měl být příježděný, vyvážený, aktivní a reagovat na pomůcky jezdce. Při *parkurovém skákání* jde o překonání několika uměle vytvořených překážek, obvykle na travnatém nebo písčitém povrchu. *Všestrannost* je jednodenní nebo třídenní soutěž a zahrnuje drezuru, parkur a cross-country. Drezura ukáže příježděnost, poslušnost a klidnost, parkur prokazuje hbitost a pečlivost, cross-country dokazuje rychlost, odvalu a vytrvalost. *Voltiž* lze popsat jako gymnastiku na koni. U jezdce se vyžaduje dobrá rovnováha, fyzická zdatnost a měl by být odvážný. Kůň musí být klidný, silný a musí umět udržovat po celou dobu cvičení rovnoměrný a vyvážený cval na lonži. *Závody spřežení* se skládají z drezurní zkoušky, maratonu a vozatajského parkuru. Nejdříve se absolvuje jednoduchá drezurní zkouška, kde se hodnotí provedení a celkový dojem. Následuje maratón, kde se překonává asi 25 km ve dvou hodinách. Zahrnuje pět částí a dvě povinné přestávky. V závěrečném parkuru se překonávají překážky nebo kužely a prověřuje se schopnost vozataje provést spřežení překážkami a poslušnost koní. Při *vytrvalostním ježdění* se sleduje rychlost a vytrvalost koně. Jezdec musí umět odhadnout správný chod a zdravotní stav koně. Každá soutěž se dělí na několik částí a na konci každé části veterinář kontroluje celkový zdravotní stav. Mezinárodní vícedenní závody bývají většinou 80-100 km dlouhé. Mistrovské jednodenní soutěže mívají okolo 160 km a kůň je překoná za deset až dvanáct hodin. *Reining* spadá pod westernové ježdění a obsahuje složitější prvky, prováděné

z pomalého cvalu, jako jsou kruhy, spirály, otočky, přeskoky a klouzavé zastavení (sliding stop) (Sly, 2002).

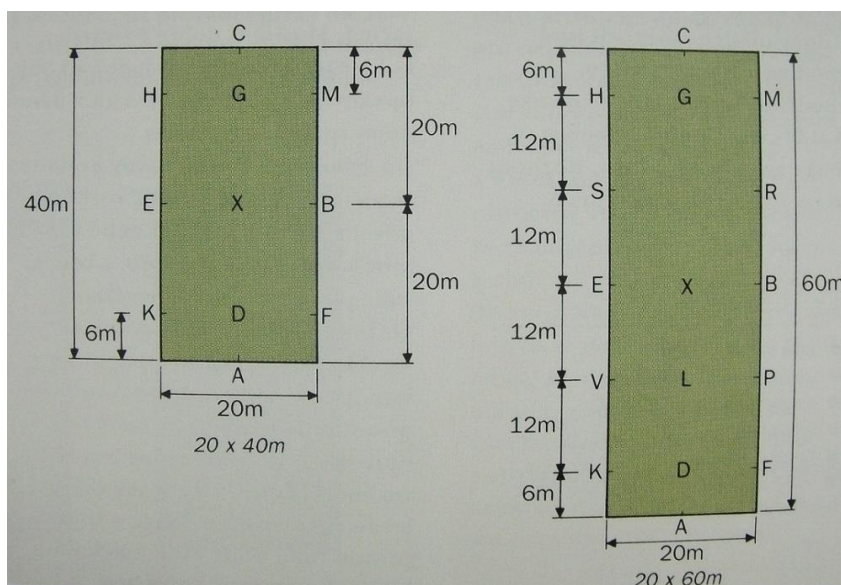
Parajezdeckví je disciplína zaměřená na sportovní výsledky handicapovaných lidí. S ohledem na stupeň zdravotního znevýhodnění se jezdec může zúčastnit disciplín jako je paradrezura, paravoltiž, parawestern, paravozatajství nebo paraparkur. Kvůli bezpečnosti pro jezdce je kuň speciálně trénovaný (WWW1).

2.2.1 DREZURA

Slovo drezura pochází z francouzského slova dresser – cvičit. Drezurní ježdění je dnes špičkovou sportovní disciplínou, kde jsou předváděny nejdokonalejší schopnosti koně. Tato disciplína má několik stupňů. Pro začátečníky jsou určeny soutěže základní, následují soutěže lehké, střední a koně s nejvyšší výkonností se účastní mezinárodních soutěží. Soutěžní obdélník pro nižší stupně soutěží má rozměry 40 x 20 m, pro střední a mezinárodní soutěže je obdélník velký 60 x 20 m (Edwards, 1992).

Cíl drezury je naučit koně ohebnosti, obratnosti, aby mu jízda přinášela potěšení, a přitom dosáhnout souladu jezdce a koně. Výcvik koně je velmi náročný a příprava na nejvyšší úroveň trvá nejméně čtyři roky. Za každý cvik úlohy rozhodčí udělují známky od nuly do deseti. Hodnotí se i celkový dojem, kterým zapůsobí kuň i jezdec na rozhodčí. Předváděna je široká škála pohybů, jezdec pracuje s prodlouženými a shromážděnými chody a důležité jsou hladké přechody mezi jednotlivými chody. Mezi základní cviky patří například zastavení, couvání, kontrakval, přeskok a obrat kolem předku. Při chůzi na dvou stopách kuň vykračuje současně dopředu a do strany. Patří sem dovnitř plec, dovnitř zád, překrok a poloviční překrok. Ve vyšších drezurách je pak požadována piaffa (klus na místě) a pasáž (shromážděný kadencovaný pomalý klus) (Anonym 1, 1995).

Obr. č. 1 - Nákres drezurního obdélníku pro nižší úroveň (vlevo) a pro vyšší úroveň

(Sly, 2002)

Na závodech je předepsaný úbor jezdce. Obecné pravidlo je, že pro všechny závodníky je povinná bezpečnostní helma, pokud není určeno jinak. Výjimka se uděluje jezdcům starším 18-ti let jedoucím na koni 7-letém a starším, který může mít cylinder nebo buřinku místo ochranné helmy. Povinné je sako černé nebo tmavomodré barvy, bezpečnostní helma nebo cylinder černé barvy nebo barvy jako je sako/frak, jezdecké kalhoty bílé nebo bílé s odstínem, kravata nebo jezdecká vázanka a rukavice barvy bílé, bílé s odstínem nebo stejné barvy jako sako/frak a jezdecké boty černé nebo barvy jako je sako/frak. Při Mistrovstvích, Regionálních a Olympijských hrách je povinný černý nebo tmavomodrý frak. Předepsané jsou také ostruhy z kovu, a pokud mají kolečka, musí být hladká, tupá a musí se volně otáčet. Z vybavení pro koně je povinné drezurní sedlo a pákové uzdění s anglickým nánosníkem. Zakázané je extravagantní zdobení, jakákoliv pomocná zařízení jako jsou martingaly, poprsníky, gumové kroužky na udidlo, jakékoli bandáže, chrániče, obutí a protihlukové chrániče uší. Na závodech pořádaných venku jsou povoleny chrániče uší proti hmyzu, vyrobených z tenkého materiálu. Při všech mezinárodních soutěžích je zakázáno držet na kolbišti bičík. Na opračovišti je povolen bičík o maximální délce 120 cm (u pony do 100 cm) (**Česká jezdecká federace 1, 2014**).

2.2.2 PARKUR

Burdová (2012) tvrdí, že parkurové skákání je v dnešní době velice rozšířený sport, ale na rozdíl od drezury je to celkem mladá jezdecká disciplína. Dříve jezdci při skákání upřednostňovali tzv. „těžký sed“, což koním příliš nesvědčilo. Až se zavedením lehkého sedu, při kterém není narušována rovnováha koně nad překážkou, se začalo skutečně skákat. Skákání na vysoké úrovni vyžaduje maximální obratnost a odvalu jezdce i koně. Naopak parkury na nižší úrovni zvládne většina jezdců a skoky by měly být součástí základního výcviku. Při parkurových soutěžích se prověřuje klid, síla, dovednost koně a jezdecké schopnosti jezdce. Skáče se v halách nebo na otevřených kolbištích, kde jsou umístěny různé typy překážek: výškové, šířkové, výško-šířkové a přírodní profily (vodní příkop). Rozměry a technickou náročností, jako je počet překážek, obraty, rychlost, kombinace, profily a řady, je dán stupeň obtížnosti soutěže.

Stupně obtížnosti parkurových závodů:

ZM (základní malé): výška překážek 80-90 cm

Z (základní): výška překážek 100 cm

ZL (základní lehké): výška překážek 110 cm

L (lehké): výška překážek 120 cm

S (střední): výška překážek 130 cm

ST (středně těžké): výška překážek 140 cm

T (těžké): výška překážek 150 cm

TT (velmi těžké): výška překážek 160 cm

Překážky na parkuru mohou být zvednuty maximálně o 10 cm nad předepsanou výšku. Parkurové závody se dělí na různé typy soutěží. Při klasické soutěži v parkurovém skákání je rozhodující stupeň obtížnosti a trestné body za chyby. Závod pokračuje rozeskakováním, kterého se účastní jezdci bez trestných bodů a měří se zde čas projetí kratší dráhy. Ve stupňované obtížnosti (postupce) jsou překážky rozmístěny od nejnižší po nejvyšší. Za úspěšně překonané překážky se přičítají body a za nejvyšší skok tzv. žolíka se připočítává dvojnásobek bodů. Naopak

za shození žolika se dvojnásobek bodů odečítá. *Dvoufázové skákání* není dáno stupněm obtížnosti. V první části se jede nižší obtížnost a jezdci s nulovým počtem chyb pokračují do druhé fáze, kde je zvolena těžší obtížnost a měří se čas. V *honebním skákání* se trestné body přepočítávají na trestné sekundy. Další soutěží je *volba dráhy*, kdy si jezdec určuje pořadí skákaných překážek sám, ovšem ve správném směru. Při *skocích mohutnosti* se skáče přes jednu překážku, která je postupně zvyšována (Čaníková, 2012).

Výstroj jezdce pro parkurové soutěže zahrnuje samozřejmě *jezdeckou přilbu* s tříbodovým uchycením. *Jezdecké sako* má být v černé nebo tmavě modré barvě a muži mohou mít sako červené barvy. *Jezdecká košile nebo závodní triko* mohou mít různé barvy. Bílá vázanka nebo pro ženy bílý stojáček jsou samozřejmostí. *Jezdecké kalhoty* mají mít bílou barvu nebo v případě žen béžovou. *Jezdecké boty* by měly být vysoké kožené nebo pérka s chapsy. *Jezdecký bičik* může být maximálně 75 cm dlouhý. Výbava pro koně by měla zahrnovat uzdečku s udidlem, skokové sedlo s nejlépe bezpečnostními třmeny, podbřišník je dobré zvolit s okopávacím krytem a vhodné je chránit nohy koně kamašemi. Je zakázáno používat doplňky, které by bránily koni ve výhledu. Povolena je jen čabraka, chránící uši koně před hmyzem (Anonym 2, 2013).

2.2.3 REKREAČNÍ JEŽDĚNÍ

Závody nejsou jen oficiální pro zkušené jezdce, ale jsou i závody pro děti, začínající jezdce a pro jezdce, kteří netouží profesionálně závodit. Při jezdeckých hrách a jízdách zručnosti mohou jezdci rychlostí a obratností dohnat to, co jim v sedle nejde. Jezdci by však měli být schopni ovládat svého koně a dokázat ho přesvědčit, aby zvládal situace, které se koni nemusejí líbit nebo jim připadají nebezpečné. Soutěžit můžou jednotlivci, dvojice nebo tým. V trase závodu se může objevit například slalom, couvání do L, hod na cíl, průchod potokem nebo přes plachtu. Zároveň se může hodnotit nejlépe upravený kůň. Záleží na pořadateli, jak a pro koho závody uskuteční (Lipinská, 2011).

Při parkurových a drezurních hobby soutěžích nemusí být jezdci držiteli jezdecké licence, ale musí být členy ČJF. Kone nemusí mít platnou licenční známku. Úbor jezdce může být podle předepsaných pravidel dané disciplíny, nebo nepoškozené čisté tréninkové oblečení. Povinností je tříbodová ochranná přilba. V těchto soutěžích není stanovena minimální výška či šířka překážek. Stupeň obtížnosti v parkuru nesmí přesáhnout st. ZL (výška překážek do 110 cm) a v drezuře st. L (Česká jezdecká federace 2, 2014).

Všichni jezdci se také mohou účastnit Hubertových jízd a parforsních honů, které se konají v podzimních měsících. Dnes jsou tyto akce sportovní a společenskou událostí a vzpomínkou na skutečné hony v dřívějších dobách. Předvojem celé ekipy je tzv. liška. To je jezdec, který má na rukávu připevněn liščí ohon a udává stopu. Lišku následuje smečka psů, master, pán honu a za ním skupina jezdců. Cestou překonávají umělé i přírodní překážky a nerovnosti. Na závěr jízdy bývá krátký dostih, při kterém se skupina jezdců snaží lišce strhnout ohon. Večer se koná přátelské posezení, při kterém jsou „odsouzeny“ jezdecké hříchy z uplynulého dne (Gotthardová, 2009).

Putování na koni, které bylo v dřívějších dobách samozřejmostí, se stává v současnosti oblíbeným trávením volného času. Před několika lety začala vznikat

sít' značených stezek a stanic pro turisty, kde může jezdec s koněm přespát. Hipoturistika je určena pro každého, pro různé věkové kategorie a je vhodná i pro začátečníky, kteří se ve stanici naučí základy jízdy na koni, než vyjedou na vandr. Mezi místy na přespání můžete najít penziony, dobové statky, mlýny, farmy, zámky, ale i přespání v chatce nebo pod stanem. Na takovém vandru se pokocháte krásnou přírodou a uděláte něco pro své zdraví (Gális, 2012).

2.3 ETOLOGIE KONÍ

Etologie je vědní disciplína zabývající se projevy zvířat, tedy určitá forma biologie chování. Tato nauka se využívá při vytváření optimálního biologického prostředí zvířat a má za cíl dosáhnout co největší užitkovosti. Znalost projevů koní je v chovu nezbytná pro zvyšování jejich výkonnosti. Etologická pozorování se většinou zaměřovala na primitivní plemena a divoké koně (koně Převalského), aby byla popsána hierarchie ve stádě a projevy koní (Dušek, 2001).

2.3.1 KOŇSKÉ SMYSLY

Koně mají dané fyzické dispozice a vrozené vzorce chování, které jim umožňují myslet, jednat určitým způsobem a říkají jim, kdy co udělat (Hill, 2011).

Zrak: Oči koně jsou po stranách hlavy a zachycují tak zorné pole více než 300°. Kůň může vidět ostře i malé objekty a při pasení vnímá vzdálené i blízké předměty. Díky širokému zornému poli, a protože předměty, které vidí ostře, ho děsí, se dávají koním klapky nebo stínidla na oči. Kůň nevidí dozadu a při nečekaném vjemu může ze strachu vykopnout. Koně vidí i v noci, protože jejich oko zachytí více světelných paprsků než lidské. Na sluneční světlo kůň nereaguje přivíráním víček jako člověk, světlo ho neoslepí. Člověka kůň identifikuje spíše podle hlasu a pachu než podle tváře a pohybu. Kůň rozezná barvu šedou, zelenou, růžovou, žlutou, modrou a bílou. Nerozezná červenou od černé (Dušek, 2001).

Sluch: Koňské uši patří k nejpohyblivějším mezi všemi domestikovanými zvířaty. Odopředu dozadu se mohou otočit skoro o 180°. Sluch koní je mnohem lepší než lidský. Koně mohou slyšet vyšší frekvence než my a mnohem nižší kmitočty vnímají při pasení svými kopyty a zuby. Pokud je příznivý vítr, mohou koně slyšet zvuky až na několik kilometrů. Jsou citlivější na hlasitější zvuky než člověk. Daným situacím koně přiřazují určité zvuky. Například krmení. Koně očekávají krmení, pokud slyší zvuky, které mu běžně předcházejí. Také slyší zvuky signalizující, že jiný kůň prochází jejich územím. Hlasité slovní povely jsou zbytečné, protože sluch koní je velmi dobrý. Klidné šeptání a broukání koně uklidňuje. Tiché mluvení by se mělo používat nejen při tréninku (Hill, 2011).

Čich: Duruttya (2005) tvrdí, že čich je nejdůležitějším smyslem koně a hraje velkou roli při výběru potravy. Kůň rozeznává vůně na několik set metrů. Podle pachu nachází své místo ve stáji a rozeznává koně ve stádě. Svého ošetřovatele nebo jezdce kůň pozná nejprve podle čichu a pak i podle hlasu a chování. Někteří koně cizího jezdce nenechají nasednout. Kůň se podle čichu orientuje ve tmě, v mlze, v prachu, v hustém lese apod. Podle pachu pozná také pohlaví i skupinu koní, ke které patří.

Chuť: S čichem velmi úzce souvisí chuť. Chuť je smysl, který informuje o látce rozpuštěné ve slinách. Člověk, pravděpodobně i kůň, vnímá chuť slanou,

sladkou, kyselou a hořkou. Je vnímána chuťovými receptory na jazyku. Koně mají vytříbenou chuť, vybírají chutné rostliny, některé snědí jen ve výjimečných případech. Koním chutná sladké, jako například jádro, kostka cukru, jablko a mrkev. Pamlsky tak slouží ve výcviku jako pozitivní motivace. Koně lákají i slané minerální lizy. V přírodě koně požírají hlínu, aby doplnili chybějící látky. Kyselé krmivo koně většinou odmítají. Pokud mají možnost, hořkým chutím se vyhýbají. Hořké rostliny často bývají ve větším množství jedovaté. Léky se tedy musí maskovat sladkým krmivem. Ve výcviku má velkou roli chuť udidla, které by nemělo být koni chuťově nepříjemné nebo odporné. Udidlo z obyčejného rezavějícího železa nebo obsahující měď koním chutná a berou ho rádi. Nerezová udidla nechutnají nijak a gumová jsou často hořká a nechutná (Švehlová 2, 2013).

Hmat: U koně je vysoce vyvinutý i hmat. V kůži je mnoho kožních receptorů, které reagují na dotyk, teplo, bolesti atd. Na dotyk jsou koně citliví, reagují i na dosednutí mouchy na kůži. Na různých částech těla je citlivost rozdílná. Nejcitlivější jsou u koní rohovky očí, pysky, uši a slabiny (Dušek, 2001).

Reflexy: Reflex je automatická svalová odpověď na určitý podnět, kdy kůň reaguje nevědomě a před reakcí nepřemýšlí. Pokud nevíme, jak s koněm bezpečně zacházet, jsou tyto reflexy nebezpečné. K přežití jsou pro koně nezbytné nohy, protože hlavní sebeobranou je útek. Proto jsou na nohy náchylní a je třeba navyknout koně na doteky a na zvedání. *Sací reflex* se u hříbat spustí, když je někdo podrbe na vrcholku hlavy. Natáhnou krk a hlavu a začnou hledat vemínko matky. *Reflexní šklubnutí nohy* je příčinou dotyku predátora, mouchy nebo ruky. Koně tedy musíme trénovat, aby při ošetřování stál na všech čtyřech nohách, ale když mu na noze přistane moucha, měl by jí odehnat. *Reflexní oblouk v oblasti zádě, hráze a rekta* způsobuje sevření ocasu, podsazení zádě a může také vykopnout poté, co se ho něco zejména studeného (voda, bandáž) dotkne na spodní straně ocasu. *Kožní reflex* způsobuje rychlé a opakované svalové záškuby kůže po stranách hrudního koše, například když mu na žebrech přistane moucha. Kůň může přecitlivěle reagovat i na pomůcky nohou jezdce. Při *páteřním reflexu* se kůň prohne v zádech, pokud mu prstem silněji přejedeme po páteři. Nepadnoucí výstroj může vést k prohýbání v zádech nebo k vyhazování při ježdění. U koní se může projevit spousta *dalších reflexů* jako například záškuby ušima, mrkání, slzení, třesení hlavou, produkce slin či kašláni (Hill, 2011).

2.3.2 SPOLEČENSKÉ PROJEVY KONÍ

Dušek (2001) udává, že volně žijící koně se rádi zdržují ve stádech. V horských lesích v zimním období tvoří skupiny o 2 – 6 jedincích, nebo žijí samostatně. Po odstavu hříbat dochází k sociologickému rozřídění stáda a vytvářejí se skupiny i dvojice. Stádo vede silný jedinec. Hierarchické uspořádání se vytváří hrozbou, bojem, vítězstvím nebo podřízeností. V nebezpečí se stádo sdružuje a prchající jedinec strhne většinu stáda s sebou. Stádový pud je u koní velmi silný. Pokud se kůň zbaví jezdce, vrací se k ostatním koním. Když se koně seznamují, dotýkají se navzájem nosem, na hřbetě a u kořene ocasu. Poté si lehce hryžou hřeben krku. V čele stáda u kulturních plemen koní stojí vodící jedinec, zatímco u divokých koní je to silný hřebec a skutečný vůdce stáda. Ve stádě hříbat se často stává, že slabý jedinec má jednoho nebo dva ochránce. Stádo je agresivní zvláště při

dodatečném zařazení hříbete. Při návratu z pastviny vůdce stádo jistí zezadu a odchází poslední. Při příchodu na nové pastviny vůdce stádo vede.

2.3.3 PROBLÉMOVÁ CHOVÁNÍ

Obecně lze rozdělit sociální chování koní na tzv. *normální*, přirozené chování a na chování *problémové*. Pro tento druh chování se také používá pojem „stereotypní chování“ nebo „zlozvyky koní“. Stereotypie je definována jako „stále se opakující jednotvárný sled motorických projevů pohybového ústrojí nebo svalstva hlavy a krku“. Patří sem například klkání, tkalcování, okusování dřeva a hrabání. Tyto zlozvyky většinou vznikají ze stresu, z nedostatku aktivity a pohybu nebo napodobováním jiného narušeného koně ve stáji. Problémové chování je důsledkem nesprávného zacházení nebo výcviku (**Duruttya, 2005**).

Klkání: Při klkání kůň opře řezáky například o okraj boxu nebo ohrady, vyklene krk a nasává vzduch. Je „nakažlivé“ a způsobuje koliku nebo špatnou krmitelnost. Příčinou je stres, napodobování a přetrvávající návyk. Tento zlozvyk je zvladatelný, ale nevyléčitelný. Stahování svalů krku zabrání klkací řemen. Lze řešit operací, případně použitím náhubku (**Hill, 2011**).

Tkalcování: Tkalcování, neboli hodinaření, je jedním z nejčastějších stereotypních chování. Kůň stojí s rozkročenými hrudními končetinami, hmotnost těla přenáší z jedné nohy na druhou a kolébá se. Zadní část koně zůstává nehybná. Někdy dochází až ke střídavému zvedání končetin od země. Hodinaření je reakcí na podmínky životního prostředí koní, denního režimu a typu ustájení. Původně se usuzovalo, že se po čase tkalcování projeví v rozbíhavém postoji, poškození vazů, šlach, kloubů, kopyt a v nepravidelnostech chodů. Řada hipologů zastává opačný názor na škodlivost kolébání. Léčení tohoto zlozvyku spočívá ve svázání hrudních končetin nebo omezením pohybu přivázáním na co nejkratší délku vazáku. Další způsob je připevnění závaží na ohlávku, kdy pohyb koně není v souladu se závažím a to koně irituje. Nejefektivnější je však koně umístit na pastvu a vyplnit hluchá místa v jeho denním rozvrhu (**Duruttya, 2005**).

Okusování dřeva: Kůň okusuje dřevěné ohrady, žlaby nebo boxové přepážky. Denně může pozřít i přes kilogram dřeva. Příčinou je nedostatek vlákniny ve stravě, výměna zubů, nuda nebo stres. Řešením je zvýšení množství vlákniny v krmivu, natření dřeva lakem, případně použití kovového hrazení nebo elektrického plotu. Také je vhodné zajistit více práce a aktivity koně a prodloužit jeho pobyt na pastvě (**Hill, 2011**).

Vzpornost: Projevuje se aktivním nebo i pasivním bráněním se přiměřené práci. Kůň nechce táhnout, odmítá jezdce, brání se uzdění, osedlání, nechce se oddělit od skupiny, zastavuje na parkúrech, odmítá se dát okovat apod. Příčiny mohou být genetické (vliv temperamentu a charakteru předků), ale hlavní příčinou je neodborné zacházení s koněm (**Dušek, 2001**).

Pohazování hlavou: Kůň bez zjevných důvodů nebo vlivů vnějšího prostředí vertikálně pohazuje hlavou. Tento projev se nemá zaměřovat s pohyby hlavy, kdy se kůň snaží zbavit obtížného hmyzu. Pohazování hlavou se projevuje nejvíce v letním období, v zimním je minimální. Příčinou bývá bolest, podráždění nebo strach. U parkurových a dostihových koní může být takové chování vyvoláno odporem vůči uzdění nebo sedlu. Doporučuje se vyšetřit svalstvo krku a krčních obratlů, dutinu ústní, dýchací ústrojí, oči a uši (**Duruttya, 2005**).

Hrabání: Vyskytuje se nejčastěji u mladých koní a projevuje se vyhrabáváním dř, vyléváním věder, vysypáváním kbelíků a může vést k zachycení nohy v ohradě, k obrušování kopyt nebo ztrátě podkovy. Příčinou bývá omezení pohybu, nuda nebo překrmování. Řešením je zajistit dostatek pohybu a rozptýlení, nedávat kbelíky s vodou a krmením na zem a do boxů na podlahu umístit gumovou podložku (**Hill, 2011**).

2.3.4 KOMUNIKACE

Koně se dorozumívají řečí těla jako je postoj, doteky, poloha uší nebo společenská péče o srst. Pro komunikaci je také důležitý čich. Zvířata vylučují kožními žlázami feromony a vonící látky. Členové stáda se poznávají podle pachu a hříbata čichem nacházejí svou matku. V sexuálním chování má čich také významnou roli. Klisna vylučuje feromony, které informují hřebce, že je připravena k páření. Svým postojem dává najevo, zda má nebo nemá náladu na páření. Hřebec značí své místo močí a trusem a to i na místech, kde výměšky zanechaly klisny, aby ukázal vetřelcům, že tyto klisny jsou členkami jeho stáda. Při projevování náklonnosti ke klisně samec *flémuje*. Ohrne horní pysk, tím uvolní přístup k Jacobsonovu orgánu, který rozlišuje chemické látky lépe než nosní sliznice. Neřlémují jen hřebci, ale obě pohlaví, zejména při silně páchnoucích látkách jako je například česnek, citrón nebo ocet (**Edwards, 1992**).

Kůň svůj individuální stav vyjadřuje hlasem. Hlasovým ústrojím je hrtan a hlasivky. Projevem úzkosti je *ržání*. V bolestivých stavech kůň vydává krátký a vysoký zvuk. Signálem nebezpečí je *frkání*, které je u divokých koní silnější a mohou tak na dálku signalizovat nebezpečí. *Zařičení* má široký význam a předpokládáme, že koně rozlišují nepatrné tónové zabarvení a dokážou je specifikovat a chápat, na rozdíl od lidí. Koně si své pocity sdělují pohybem uší, ohonu, nosu, pysky a celkovým výrazem. Než kůň zaútočí, dává to najevo sklopením uší, švihnutím ohonu naznačuje kopnutí. Ohrnutím koutků huby a zvednutím horního pysku varuje před kousnutím (**Dušek, 2001**).

2.3.5 PAMĚŤ

Hill (2011) tvrdí, že lepší paměť než kůň má jen slon. Naučené záležitosti koně zřídka kdy zapomínají, ať jde o věci dobré nebo špatné. Když se kůň naučí jednoduchý cvik, pravděpodobně si ho bude pamatovat několik měsíců i bez procvičování a aniž by ho po něm někdo chtěl. Pokud se naučí nějaký specifický výkon, činnost nebo prvek, bude si to pamatovat celé roky. Po delší pauze možná nebude provedení perfektní, ale rychle se zas do všeho dostane a bude dělat pokroky. Podobné je to i u špatných vzpomínek, které nemůžeme jen tak vymazat. Například pokud se kůň na nějakém místě zranil nebo vyděsil, bude si na to místo dávat pozor i v budoucnu. Můžeme se snažit přidávat nové lepší zážitky a doufat, že se špatné vzpomínky postupně přemažou těmi lepšími.

2.3.6 ODPOČINEK A SPÁNEK

Po období aktivity následuje období odpočinku. Obecně je charakterizované nižším výdejem energie. Odpočinkové projevy jsou součástí denního režimu a jsou vázané na prostor a čas. Ovlivňuje je především vnější prostředí. Doba přítomnosti lidí v objektech stájí má vliv na dobu odpočinku koní. Relaxaci zvířata věnují podstatnou část dne. Odpočinek dospělých koní trvá v průměru 7 až 8 hodin denně. K odpočinkovým projevům dochází obvykle v poledne, kdy jsou nejvyšší teploty ovzduší. V měsících od února do září je průměrná délka odpočinku koní delší než ve zbývajících měsících roku. Projevy odpočinku koní jsou tři a to klidový postoj, ležení a spánek (**Duruttya, 2005**).

Při *klidovém postoji* kůň klímá. Stojí se sníženou hlavou a tato pozice vyžaduje co nejmenší energetický výdej. Kůň „uzamkne“ své hrudní končetiny a během odpočinku střídá stání na jedné nebo druhé zadní noze. Oční víčka mohou být pootevřená, ale i téměř zavřená. V takové poloze mohou roční a starší koně strávit asi čtyři hodiny odpočinku denně. Při tomto typu spánku je snížena tepová i dechová frekvence a snížený svalový tonus (**Hill, 2011**).

Ležení se vyskytuje více u hříbat a mladých koní než u koní dospělých. Pokus o zdokumentování jednotlivých poloh hříbat v průběhu ležení definoval 36 možných variací této podoby odpočinku. Jsou zařazeny do čtyř kategorií: ležení na břichu ve zkroucené poloze s končetinami pokrčenými na jednu stranu; ležení na břichu s končetinami skrčenými pod tělem; ležení ve zkroucené poloze s hlavou dotýkající se občas podestýlky; ležení na straně s nataženými končetinami. Koně si své budoucí místo oddechu upravují hrabáním a z podestýlky tak vznikají „hnízda“, ve kterých se cítí příjemněji a lépe se jim vstává (**Duruttya, 2005**).

Podle **Duška (2001)** je *spánek* ochranný jev potřebný k obnově sil organismu. Je většinou přerušovaný. Jeho délka závisí na klimatických podmínkách, výživě i na typu koně. Připouští se i vliv zbarvení srsti, koně světlé barvy jsou v noci ostražitější než koně tmaví. Kůň spí periodicky v kratších intervalech, a to asi 8krát během 6 hodin spánku. Nejvíce spí v noci a k ránu a ze spánku snadno procitá. Koně spí vestoje, nebo i vleže. Vestoje spí většinou koně starší, kterým vstávání dělá potíže. Vleže si ale kůň více odpočine. *Sny* jsou představy vyvolané funkcí center, které jsou i ve spánku v bdělém stavu. Sny prožité ve spánku kůň brzy zapomíná.

2.4 VÝCVIK A METODY TRÉNINKU KONĚ

Výcvik koní byl po staletí utvářen metodou pokus – omyl. Většinou byl tento postup na úkor koní. V jezdecké bylo možné a povolené všechno. Zacházení s koňmi, používaná výstroj a metody ovládnutí koní byly často až barbarské. Páková uzdění byla podobná spíše mučicím nástrojům a ostruhy tak ostré, že by se jimi dalo břicho rozpárat. V 19. století se vlivem školy jezdecké kavalerie v Hannoveru podařilo jezdeckví zjemnit. Postupem času byla nalezena stupnice vzdělání koně (**Schöffmann, 2006**).

2.4.1 STUPNICE VZDĚLÁNÍ KONĚ

Takt, uvolnění, přilnutí, kmih, narovnání, shromáždění – to jsou podle **Schöffmanna (2006)** základy výcviku koně. Stupnice je dnes vědecky podložený a dobře promyšlený tréninkový systém k posílení pohybového aparátu a psychiky

koně. Každý jezdec by měl tento systém akceptovat a pokud možno také používat. Zabránilo by se tím mnohým příznakům opotřebování, nemocem nebo psychickému přetížení koně.

Takt neboli pravidelnost nebo rytmus se nachází na vrcholku výcvikové pyramidy. Je to čistota rytmu každého chodu. Krok má mít čtyři zřetelné úderu kopyt, klus má být jasným dvoudobým diagonálním chodem s fází vzhůru a ve cvalu je třeba slyšet tři jasné úderu kopyt s fází vzhůru. Rytmus znamená více než požadovaný počet úderů kopyt během jednoho kroku. Je spjatý s tempem (počet úderů za minutu) a s délkou kroku. Tyto tři složky tvoří základ chodu koně, mohou se měnit a úkolem jezdce je sledovat jejich pravidelnost. Nepravidelnost těchto složek je vážným nedostatkem chodu a výkonnosti koně. Nepravidelností je způsobena ztráta rovnováhy, to vede ke ztrátě uvolněnosti a to dále vede ke zhoršení přilnutí, což jsou další prvky tréninkové pyramidy. Vznikne řetězová reakce, která se rozběhne podle toho, jak kvalitní bude takt. Krok je chod nejvíce náchylný k nepravidelnostem. Může být narušen dvěma způsoby. Čtyři úderu se mohou změnit ve dva úderu mimochodu nebo ve dva úderu poskakování. U mimochodu se pohybují obě levé končetiny nastejno a následují obě pravé. To je způsobeno napětím koně ve hřbetě. Podobné příčiny má i diagonální poskakující chod o dvou úderech. Zadní nohy nestráví dostatek času na zemi za kolmicí (v zakročení, při odrážení a posouvání těla dopředu) a jsou déle před kolmicí (při nesení), protože jsou nadměrně zatížené. Poskakování se zbavíme svižným pracovním klusem. Nejméně náchylný k nepravidelnostem je klus. Mohou se vyskytnout dvě hlavní nečistoty. Pokud se zadní noha dotkne země dřív, než diagonální přední noha. Nebo opačný případ, kdy se přední noha dotkne země dříve než zadní noha. Toto někdy vede ke „cvaknutí“ zadní podkovy o přední podkovu. Další nečistotou je stíhání, kdy je přední noha přetížená, nemůže opustit zem a uhnout tak došlapující laterální zadní noze. Cval má dva hlavní problémy. Když se jezdec snaží shromáždit cval převážně otěžemi a tím zpomalí a zkrátí kroky bez udržení potřebného kmihu, vnější přední noha začne dopadat dříve než vnitřní zadní. Tak se třídobý chod rozloží do nepohodlného čtyřdobého. To stejné platí pro cval, který vypadá, jako by zadní nohy cválaly a přední klusaly (**Ritter, 2005**).

Uvolnění je základním předpokladem pro prostupnost koně. Cílem uvolnění je, aby kůň kráčel klidně, uvolněně a plynule, i přes působení jezdeckých pomůcek (**Radloff, 2014**).

Uvolněnost koně znamená, že má jasný nohosled ve všech chodech, pravidelný a živý pohyb vpřed s kmihem, pružící hřbet, uvolněný zátylek. Dalšími znaky je měkká poddajnost obou otěží a překusování, na obě ruce je stejně snadné ohnutí, pružný přechod z ohnutí do ohnutí, hřeben hřívky je sklopený na vnitřní stranu, správné vytažení otěží z ruky, ochota nechat se pobízet na zahozené otěži a občasná frkání. Kůň nemůže být úplně uvolněný, pokud jeden z uvedených bodů chybí. Koně uvolníme rychleji, když nejezdíme rovně, ale v sestavení. Jezdec sestaví dovnitř koně tak, že opatrně působí vnitřní otěží a současně povolí vnější otěž. Skoro každý kůň se nechá dovnitř sestavit velmi rychle. Když se to povede, tak se vnitřní otěž stará o to, aby sestavení dovnitř zase nezmizelo. Pokud se ztratí, je nutné ihned přerušit práci a sestavení opět obnovit. Pokud bude jezdec posouvat vnější pěst dopředu a koni tak nabízet, aby prodloužil krk, kůň časem přání splní. Pro koně je to první podmínkou přijetí otěže. V pravidelném a energickém kluse se kůň uvolňuje stále lépe a nakonec přijme pomůcky holení, otěží, sedu a je v rovnováze. Na uvolnění

koně jsou vhodné cviky jako například obrat kolem předku, ustupování na holeň, opakované přechody z pracovního klusu do pracovního cvalu, častá změna směru, kavalety na zemi atd. (**Knopfhart, 2003**).

Přilnutí je proces komunikace mezi rukou jezdce a hubou koně. Pokud se kůň opře do ruky, odlehčuje své hlavě a to je špatně. Optimální je, když se kůň jemně natáhne do lehce napnutých otěží, spokojeně překusuje na udidle a linii čela má na kolmici nebo trochu před ní (**Schöffmann, 2006**).

Hinnemann a van Baalen (2010) tvrdí, že kontakt s koněm je ovlivněn třemi body. První kontaktní místo je noha jezdce. Měla by být v neustálém kontaktu s koněm a ten by měl pochopit, co se po něm chce. Druhým bodem je sed, který zahrnuje i kolena a kyčle. Sedem dáváme koni pobídky a snažíme se jít s pohybem. Jako třetí bod máme přilnutí, které vznikne spojením mezi hubou koně a rukou jezdce. Ke kontaktu s hubou může dojít pouze v případě, že má jezdec dobrý kontakt pomocí sedu a nohou. Důležité je, aby kůň přijímal udidlo. Žádný jezdec by neměl nutit koně k přilnutí rukama. Každý, kdo tahá za otěže, aby dal koni hlavu a krk do správné polohy, je bez úspěchu. Když tvar krku není výsledkem pobízení a správného sedu, ztrácí smysl, protože pánevní končetiny nejsou aktivní a tím neumožňují správný pohyb vpřed. Samozřejmě dosažení správného přilnutí není vždy snadné. Koně s příliš dlouhým nebo vysoko nasazeným krkem mají s ohýbáním potíže. Problém mají i koně se slabými pánevními končetinami, protože pohyb vpřed vychází ze zadních nohou, tím pádem je problém s přilnutím. Potíže nastávají i v případě, že koni nesedí uzdečka a udidlo neleží pohodlně v hubě koně.

Ke zlepšení přilnutí koně jsou na prvním místě přechody. Pomáhají také cviky jako vytáhnout otěže z ruky a energické pobízení vpřed, zvláště ve cvalu. Koně, kteří se zakusují do udidla, přimějeme k puštění rychlým a krátkým pohybem vpravo nebo vlevo (**Schöffmann, 2006**).

Kmih je pojem, který patří do drezurního i parkurového ježdění. Nezbytným předpokladem kmihu je energie, která má svou psychickou i fyzickou složku. V psychické rovině se energií rozumí připravenost koně využít svoji sílu k nesení jezdce. Pokud chce jezdec přimět koně ke zvýšení kmihu, musí kůň vydat více energie, což začíná v jeho mysli a srdci, než se to projeví fyzicky. Kmih je vícesložkový koncept a ne jediný prvek. Kmih je produkt několika jiných, mnohem základnějších prvků, kterých je třeba dosáhnout, než bude možné předvést samotný kmih. Hlavním předpokladem kmihu, kromě energie a posunu, je uvolnění, narovnáání a rovnováha. Rovnováha proto, že pouze když všechny čtyři nohy nesou stejnou hmotnost, může jezdec regulovat a určit směr posunu. Čím více může jezdec nasměrovat posun ve vodorovné rovině, tím bude chod pružnější a tím kůň vyrobí více kmihu. Uvolnění je důležité proto, že pouze uvolněné tělo a mysl dovolí energii vytvořené zadními nohama projít celým tělem koně zezadu do huby a zpět. Uvolněné tělo umožní koni použít všechny klouby v maximálním rozsahu pohybu. Narovnáání je potřebné, protože ke ztrátě energie nedojde pouze tehdy, když síly zadních nohou jsou nasměrovány přímo dopředu k těžišti a mohou tak pracovat jako skutečné pružiny. Když se sejde uvolnění, rovnováha, narovnáání a kultivovaná energie, zvýší se pružnost a výraz chodů koně (**Ritter 1, 2007**).

Ke zlepšení kmihu v klusu i ve cvalu pomáhají přechody (přidat – sebrat, klus/cval – zastavit – klus/cval, klus/cval – krok), malé kruhy a kromě toho všechny cviky základního výcviku. U pokročilejších koní můžeme přidat cvik plec vpřed, dovnitř plec a poloviční kroky v klusu (**Schöffmann, 2006**).

Narovnání je zařazeno až na páté místo stupnice vzdělání. Je důležité pro postup v rámci stupnice vzdělání, ale také pro zachování zdraví koně. Narovnaný kůň došlapuje zadními končetinami přesně do linie stop předních končetin. Každý kůň má jednu stranu těla dobrou a druhou horší. Příčina přirozené šikmosti koně spočívá v poloze plodu hříbete v těle matky. Až 72% hříbat je ohnutých doleva a proto je pro ně později jednodušší pohyb vlevo. Přirozená šikmost koně se často působením jezdce ještě zhorší. Šikmý kůň bude mít problémy například se správným zastavením, s pravidelným pružením v klusu, s pravidelnými skoky ve cvalu, s uvolněním v zátylku, s ohýbáním, s pravidelností chodů do strany, s letmou změnou cvalu a s prostupností všeobecně. Pokud není šikmost způsobená nějakou nemocí, můžeme stav správným ježděním zlepšit. Na začátku je nejjednodušší ježdění na velkých vlnkách, které časem zmenšujeme. Narovnání pomáhají i všechny druhy chodů do strany jako je ustupování na holeň, od stěny ke stěně, dovnitř plec, plec vpřed. Vhodné je také cvičit kontracval na obloucích a používat druhou stopu (**Schöffmann, 2006**).

Shromáždění lze popsat mnoha způsoby. Jeden popis uvádí, že kůň zadníma nohama došlapuje dále pod své tělo a zvedá krk. Další způsob je, že kratší a vyšší kroky ve shromážděném klusu a cvalu popisují jako shromážděné, zatímco delší a plošší se nazývají prodloužené. Zde se nemluví o držení těla koně. **Sandin (2004)** dále uvádí, že někteří propagují snižování hlavy koně dolů a zvedání jeho hřbetu. Shromáždění definují jako stav, kdy je hřbet nahoře. Donutí břišní svaly, aby se stáhly a vytlačily vnitřnosti nahoru a s nimi i hřbet koně. Možná k tomu dojde, ale je to skutečné shromáždění?

Podle **Schöffmanna (2006)** skutečně shromážděný kůň jezdcovi umožní pohodlně sedět a reaguje na jemné pomůcky, protože je vyvážený a většinu váhy přenáší zad. Aby to bylo možné, musí být alespoň částečně splněny všechny body stupnice vzdělání. Aby se kůň mohl shromáždit, musí být schopen převzít zátěž zadí. Je jedno, zda je kůň dlouhý nebo krátký, jestli má klouby dobře nebo špatně zauhlené – dopracovat se ke shromáždění a dokázat ho předvést je úkolem jezdce. Problémy se shromážděním většinou vznikají chybami jezdce, kteří často tento pojem nechápou a pletou si ho se zpomalením. Ke shromážděvacím cvikům patří například přechody, rozdíly tempa, couvání, jednoduchá změna cvalu, kruh zmenšit a zvětšit, kontracval a dovnitř plec. U všech lekcí je nutné dbát na to, aby požadavky odpovídaly věku a stupni vzdělání koně.

Přesný časový plán výcviku od příježdění koně až k ukončení základního výcviku nelze sestavit. Každý kůň je jiný, jeden se vyvíjí rychleji, druhý pomaleji. K tomu také patří nečekané události, jako jsou nemoci a poranění, které mohou narušit výcvikový plán.

Tříletí: Krok, klus, cval na přímých liniích a velkých obloucích, změny chodu do nejbližšího vyššího/nížšího, zastavení, stání.

Čtyř - pětiletí: Jako tříletí, kromě toho kroky/skoky prodloužit, nacválat z kroku, couvání.

Pěti - šestiletí: Jako čtyř až pětiletí, kromě toho střední klus, střední cval, jednoduchá změna cvalu, kontracval, krátce čelem vzad, shromáždění v klusu a ve cvalu.

Šesti - sedmiletí: Jako pěti až šestiletí, kromě toho dovnitř plec, traverzály v klusu, letmá změna cvalu, prodloužený krok a klus, přechody ze cvalu do zastavení (**Schöffmann, 2006**).

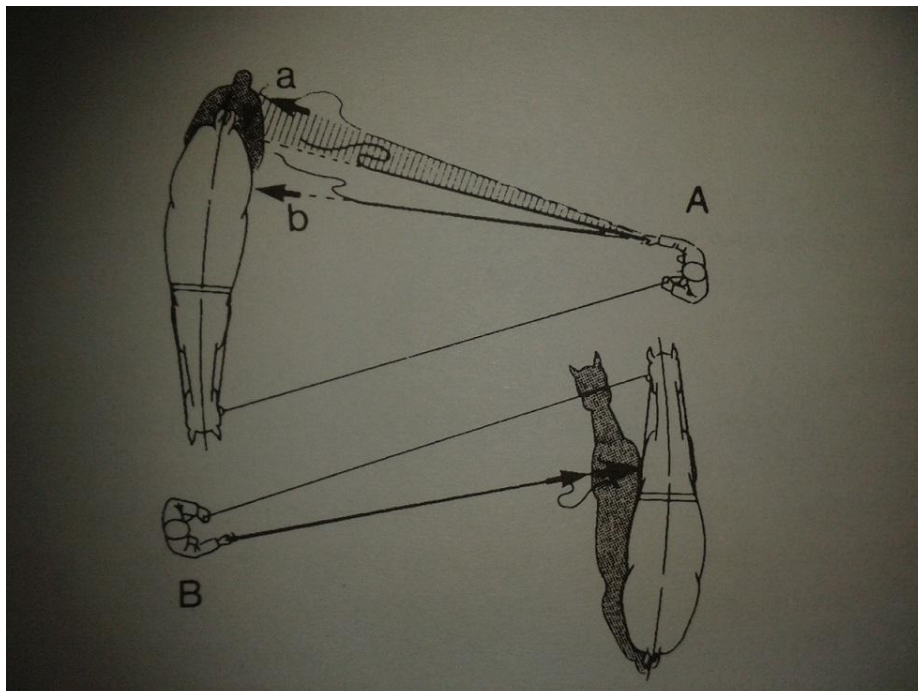
2.4.2 LONŽOVÁNÍ

Lonžování považuje spousta jezdců jako línou alternativu ježdění. Správné lonžování je však pro výcvik koně důležitá pomůcka. **Dillon (2014)** používá lonž ze dvou důvodů. První je potlačení odporu, který se může objevit při výcviku. Když kůň nedělá to, co se po něm chce, může být jednodušší sesednout a zjistit, zda nepůjde problém vyřešit lonžováním. Samozřejmě nelze řešit každý problém sesednutím, koni by pak nevhodné chování prošlo. Druhým důvodem je, že se při lonžování vyvíjí horní linie svalů. Správný výcvik koně na lonži je stejně obtížný jako správné ježdění.

Na lonžování není potřeba žádná velká výbava. Dobrou pomůckou je lonžovací obnosek. Okolo nosu je těsnější než normální nánosník, takže když zatáhneme za lonž, neskouzne na stranu. Základní výstroj pro koně je tedy lonžovací obnosek (nebo padnouce ohlávka či uzdečka), lonž, lonžovací bič, obříšník nebo sedlo a bandáže nebo kamaše, pokud má kůň tendenci se okopávat. Lonžující by měl mít rukavice, aby mu lonž nezpůsobila popáleniny, když kůň prudce zatáhne. Při lonžování neposlušného koně se doporučuje přílba. Koně je nutné naučit na hlasové povely. Standardní signály jsou „krok“, „klusss“ a „cval“ (nebo „hop“). Pro zpomalení se používá „hou“ s dlouhým tónem. Pro úplné zastavení lze koně naučit na různá slova jako „stůj“, „stop“, „prrr“ nebo „ššš“. Při lonžování je důležité stát na místě a otáčet se kolem své vnější nohy, případně opisovat kruh (ne větší než poklop od kanálu). Koně je třeba povzbudit ke svobodě pohybu vpřed. Bič nepoužíváme pořád. Pomůcky jsou pro sdělení změny způsobu pohybu, ne k tomu, aby působily pořád. Kůň se pohybuje dopředu na kruhu a začíná vyhledávat kontakt. Tím začíná podélné natažení, kterým se zlepšuje horní linie těla. Během práce se snažíme, aby se kůň uvolnil, zvedl hřbet, vyklenul krk a uvolnil týl (**Morris, 2011**).

Pro práci na lonži můžeme použít různé typy otěží. Užitečným a účinným vybavením, se kterým lze lonžovat je šambon. Jednou stranou se připevňuje dole k podbřišníku, pak se dělí na dvě otěže, prochází mezi předními nohama koně, po stranách krku, skrz kroužky na nátylníku a zapíná se na udidlo. Cílem použití šambonu je, aby kůň nesl hlavu a krk nízko a protažené, kousek nad zemí. Šambon vede koně k používání hlavy a krku k udržení rovnováhy tím, že sníží hlavu. Tím se vyvíjejí silné horní svalové linie po obou stranách páteře. Pro dosažení výsledku by měli být mladší koně lonžováni na šambonu třikrát týdně a starší koně každý den. Při jedné lekci se nesmí se šambonem lonžovat déle než 25 minut (u mladších koní 15-20 minut). Průvlečné otěže (připevněné k obříšníku) jsou při práci na lonži lepší, než otěže vyvazovací, které jsou příliš pevné a mohou koni fixovat hlavu ve strnulé, nepohyblivé poloze. Všechny pomocné otěže se musí dotahovat pomalu a pokaždé si všimnout reakce koně na nový pocit (**Dillon, 2014**).

Obr. č. 2 - Působení lonžovacího biče: **A** – pobízení směrem k zádi při příliš pomalém tempu, **B** - směrem k pleci, pokud se kůň tlačí dovnitř kruhu a chceme ho vrátit na původní linii kruhu, **a** – zezadu směrem k sedací kosti, **b** – přímo k zádi směrem ke kyčli.

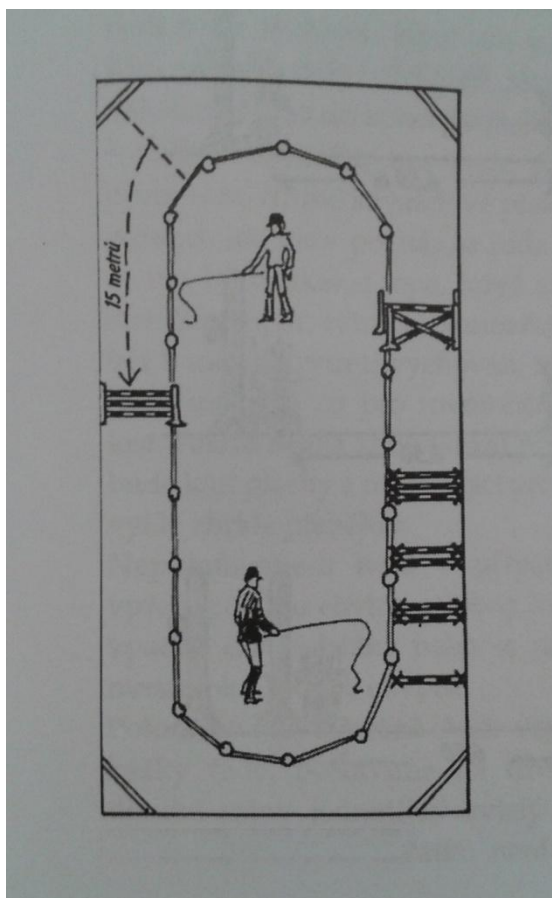
(Knopfhart, 2003)

2.4.3 PRÁCE VE VOLNOSTI

Práce ve volnosti je způsob výcviku, kdy člověka s koněm nepojí vodítka, ale gesta, pohyby těla a kontakt očí. Je to založené na vzájemné důvěře, respektu a ochotě vnímat jeden druhého. Základem je individuální přístup, dostatek času a hlavně zkušeností. Metoda pokusu a omylu povede k fatálním následkům. Pro práci ve volnosti je nejvhodnější klasická jízdárna nebo kruhovka. Na začátek je vhodnější jízdárna krytá, kde koně neruší okolní vlivy. Po zvládnutí základů je možné se přemístit na jízdárnu otevřenou nebo do kruhovky (Doležalová, 2012).

Mnozí jezdci si pod pojmem skákání ve volnosti představují překážky s oplocením na dlouhé stěně jízdárny, několik pomocníků s biči, kteří křikem nutí koně skákat. Často můžeme vidět, jak se kůň snaží otočit v rozích nebo utéct. Couloir je skoková dráha postavená na jízdárně ze stánek a bariér. V překážkové řadě je možné měnit vzdálenosti a překážky podle potřeby tréninku. Skákání ve volnosti je vhodné pro všechny skokové koně. Smyslem této práce je, aby kůň používal potřebné svalstvo, podporuje vyvažování a sebedůvěru mladého koně a zvyšuje sebevědomí u koní, kteří jsou nejistí při odskoku, což většinou vyvolává nervózní jezdec (Paalman, 2006).

Obr. č. 3 - Skákání ve volnosti.

(Paalman, 2006)

2.4.4 PŘIJEŽDOVÁNÍ

Mezi uměním jezdit na koni a schopností přiježdit koně existuje určitý rozdíl. Začátečník se bude nejdříve učit, jak správně sedět na koni, zachovávat rovnováhu a zvládat základní pomůcky. Tyto pomůcky mu umožní pohybovat se dopředu v kroku, klusu a cvalu, zastavit a jezdit kruhy na obě ruce. Dokud jezdec nedosáhne rovnováhy a tím nezávislého sedu, bude pouhý pasažér na koni. Když si však osvojí nezávislý sed, může se zabývat tím, jak dobře nebo špatně se kůň pod ním chová. Pro obě strany by měla být jízda potěšením. Konečným cílem je jízda na vstřícném koni, který reaguje na jezdcovy sebemenší pokyny (Sly, 2002).

Začátek každé práce s koněm, bez ohledu na místo, začíná zahřátím, protáhnutím a uvolněním koně. Koně je nutné vykrokovat, případně trochu vyklusat. Je vhodné mít dostatečně dlouhé otěže a jen lehké přilnutí, aby kůň dobře natáhl krk. Přitom jezdec udržuje živé, ale neuspěchané tempo. Pro lepší uvolnění krku může jezdec ohýbat koně pomalu střídavě doprava a doleva. Zdatnější jezdci mohou po koni chtít uvolnění končetin, a to ustupováním na holeň. Klus by měl být živý a prostorný. Ideální je lehký klus nebo stehenní sed. Po pořádném vyklusání může následovat živý, ale kontrolovaný cval. Opět ve stehenním sedu, kůň s krkem vytaženým dopředu a dolů. Po zahřátí a protažení ve cvalu, jezdec přejde postupně do klusu a do kroku a nechá koně chvíli vydechnout. Kůň a jezdec jsou připraveni

začít skutečně pracovat. Nyní by měla následovat fáze ohýbací. Protahuje jednotlivé části těla a zlepšuje pohyblivost kloubů. K tomu jsou vhodné vlnovky, oblouky a kruhy s častým střídáním směru, stranové pohyby jako je obrat kolem předku a dovnitř plec. Následují cviky shromažďující, jako jsou přechody, změny tempa v rámci jednoho chodu, obraty okolo zádě, dovnitř zád' a poloviční překroky. Pohyby se dají kombinovat, například přechody v obloucích, stranové chody v obloucích, přechody ve stranových chodech apod. Díky této práci se kůň rozhybe do všech stran,lepší se jeho poslušnost, dorozumívání prostřednictvím pomůcek, podpoří se jeho rovnováha, koordinace a posílí se pracující svaly. Samozřejmě je potřeba prokládat cviky krokovou pauzou a vytažením koně. Na závěr příjezdování je vhodné koně opět vyklusat a vykrokovat (Švehlová, 2011).

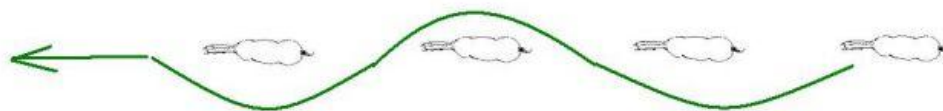
2.4.5 PRÁCE V TERÉNU

Uvolněná vyjížďka do přírody, samotný člověk s koněm nebo se skupinou stejně smýšlejících lidí, je osvobození od každodenních povinností. Požitek a radost může mít jezdec a kůň jen v případě, že mezi nimi funguje vzájemná komunikace a spolupráce. Nepříjemnostem jako je lekání, vyhazování a házení hlavou, lze předejít tím, že jezdec i kůň projdou odpovídajícím výcvikem (Schöffmann, 2006).

Dušek (2001) udává, že v terénu je nejvhodnější pohyb v zástupu, zejména s mladými koňmi. Mohou se překonávat kmeny stromů, suché příkopy, pohyb mezi stromy působí na ohýbání koní, vhodné je překonávání různých svahů, a to směrem nahoru i dolů. Obtížnost volíme podle stupně výcviku koní i jezdců.

I v terénu ve skupině se dá příjezdovat, tak proč si nezapěstřit vyjížďku hromadnou drezurou? Procvičí se tím soustředění koně na pomůcky jezdce, poslušnost, ale i jezdcův postřeh a orientace v prostoru. V zástupu je nutné dodržovat rozestupy cca na jednu koňskou vzdálenost. Při jízdě vedle sebe by vzdálenost neměla ohrozit jezdce ani koně například zamotáním třmenů se sousedem. Důležité také je, aby se všichni jezdci domluvili na komunikaci. První jezdec určuje tempo a chod a každou změnu musí včas jezdcům oznámit. Může se otočit a povel nahlas říct, nebo dá domluvené znamení paží. V řadě za sebou se může jezdit různými chody a dělat přechody s tím, že se budou striktně dodržovat rozestupy. Další možností ježdění ve skupině je střídání pozic. Jezdci jsou v zástupu a přitom si postupně mění pořadí. Poslední jezdec prokličkuje rychlejším tempem mezi ostatními jezdci a zařadí se na začátek řady. Postupně kličkují odzadu všichni.

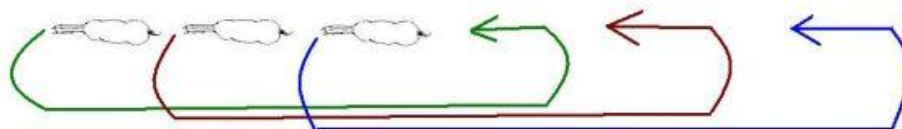
Obr. č. 4 - Slalom mezi jezdci na koních.

(Švehlová 1, 2011)

Další možností je vrátit se na konec řady. První jezdec se otočí, vrátí na konec řady a zařadí. Tak udělají postupně všichni jezdci.

Obr. č. 5 - Vrácení se na konec řady.

(Švehlová 1, 2011)

V řadě vedle sebe se dají také provádět různé cviky. Například udržování rozestupů, ale také pozice vedle sebe, jak se říká „hlava-hlava, třmen-třmen“. To lze provádět v různých chodech, trénovat přechody a kruhy. Existuje mnoho dalších cviků a nápadů, jak využít přírodu k tréninku a zdokonalení komunikace jezdce a koně (Švehlová 1, 2011).

2.4.6 DREZURNÍ PRÁCE

Pod pojmem drezura se rozumí propracování základních vlastností a jezditelnost koně. Dokonalá příjezděnost koně je základem jeho další specializace. V drezuře se jezdí cviky po předepsaných liniích, které musí jezdec dodržovat. Bezchybné provedení cviku se hodnotí vysokými čísly na drezurních soutěžích. Jezdí se celá jízdárna, polovina jízdárny a v rozích. Celá jízdárna je jízda podél dlouhých a krátkých stěn v rovnoměrné vzdálenosti od hrazení. Polovina jízdárny se jezdí po linii spojující středy dlouhých stěn. V rozích jízdárny je stopa zaoblená a tvoří čtvrtkruh s poloměrem asi 3 metry (Flade, 1990).

Drezurních figur je mnoho, proto si uvedeme ty základní. „Přímo“: dokud trenér nezavelí jinak, jezdec má jezdit po obvodu jízdárny beze změny směru. „Velký kruh“: je to kruh přes celou šířku jízdárny a polovinu její délky. Při jízdě na kruhu se nevyjíždějí rohy a nejezdí po stěně, pouze se jí jezdec dotýká. Velký kruh se jezdí do odvolání nebo dalšího povelu. „Malý kruh“: velikost malého kruhu záleží na aktuální úrovni koně (6 nebo 10 m). Provádí se kdekoli na stěně i na střední čáře, dle určení trenéra (Lipinská a Švehlová, 2011).

„Kruhy změnit“ znamená přechod z jednoho kruhu do druhého se změnou směru. V bodě X jezdec koně narovná a poté přistaví na druhou ruku. „Diagonálou změnit směr“: (F-X-H nebo K-X-M) jezdec vyjede z rohu a jede rovně po diagonále do protilehlého rohu dlouhé stěny. „Obloukem změnit směr“ se jezdí na jedné z dlouhých stěn. Kůň se při tomto cviku vrátí na dlouhou stěnu. „V kruhu změnit směr“ se jezdí se shromážděným koněm. Jezdec na kruhu začne oblouk, ve středu kruhu koně přistaví na druhou ruku a druhým obloukem se dostane zpátky na kruh (Flade, 1990).

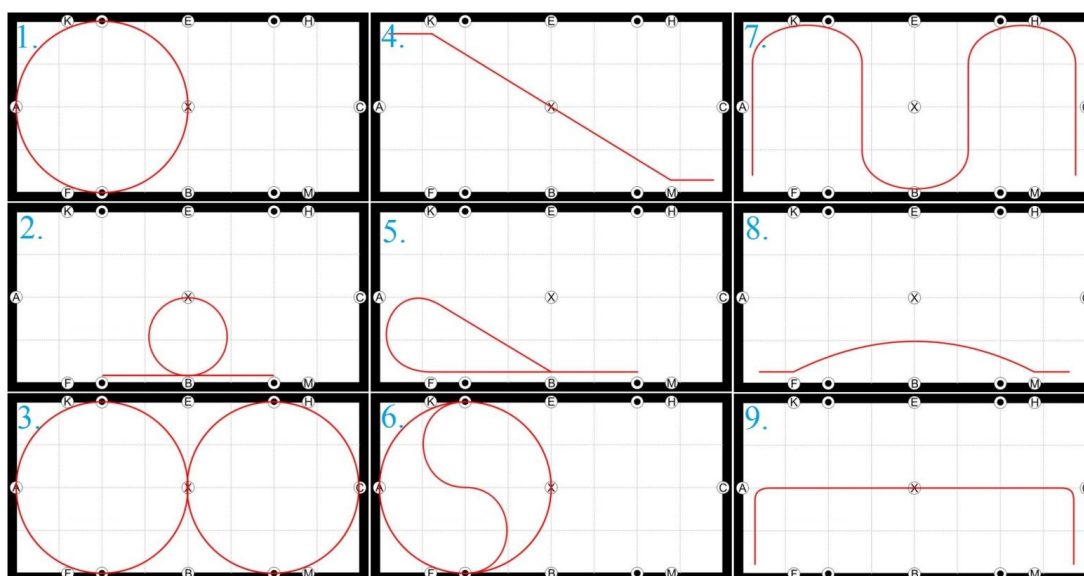
„Vlnovka o třech/čtyřech obloucích“: skládá se z půlkruhů (jejichž velikost určuje počet oblouků a velikost jízdárny) a z rovných linií. „Od stěny ke stěně“: při tomto cviku jezdec nejede až na protější stěnu, ale jen ke střední čáře a poté se vrací zpět na stěnu. Vrchol oblouku je v X, 5 metrů od stěny (Lipinská a Švehlová, 2011).

„Ze středu“ se provádí před dosažením středu krátké stěny. Jezdec udělá obrat na středovou čáru jízdárny, jede přímo na protilehlý střed krátké stěny a před

dosažením středu vede koně obloukem buď na druhou ruku nebo pokračuje v předchozím směru (Flade, 1990).

Do jízdárenských cviků patří i práce na dvou stopách. Ustupování na holeň je nejjednodušší cvik na dvou stopách. Kůň se pohybuje dopředu a do strany, končetiny se kříží. Kůň je mírně ohnutý proti směru pohybu. Provádí se podél stěny, ke stěně či na kruhu. Při dovnitř plec je kůň sestaven dovnitř a ohnutý kolem vnitřní nohy jezdce. Vnitřní zadní noha podšlapuje pod tělo a nese více váhy. Zadní nohy krácejí rovně. Dovnitř zád' (travers): Kůň je sestaven dovnitř a i zád' kráčí dovnitř. Kůň jde na čtyřech stopách. Kontra dovnitř zád' (renvers): Kůň je opět sestaven ve směru pohybu, ale zádí ke stěně jízdárny. Pohybuje se na čtyřech stopách. Poloviční překrok (traverzála): Kůň se pohybuje dopředu do strany. Končetiny se kříží. Kůň je ohnutý ve směru pohybu (Lipinská a Švehlová, 2011).

Obr. č. 6 - Základní drezurní figury: 1. velký kruh, 2. malý kruh, 3. kruhy změnit, 4. diagonálou změnit směr, 5. obloukem změnit směr, 6. v kruhu změnit směr, 7. vlnovka o třech obloucích, 8. od stěny ke stěně, 9. ze středu.

(Lipinská a Švehlová, 2011)

2.4.7 KAVALETOVÁ PRÁCE

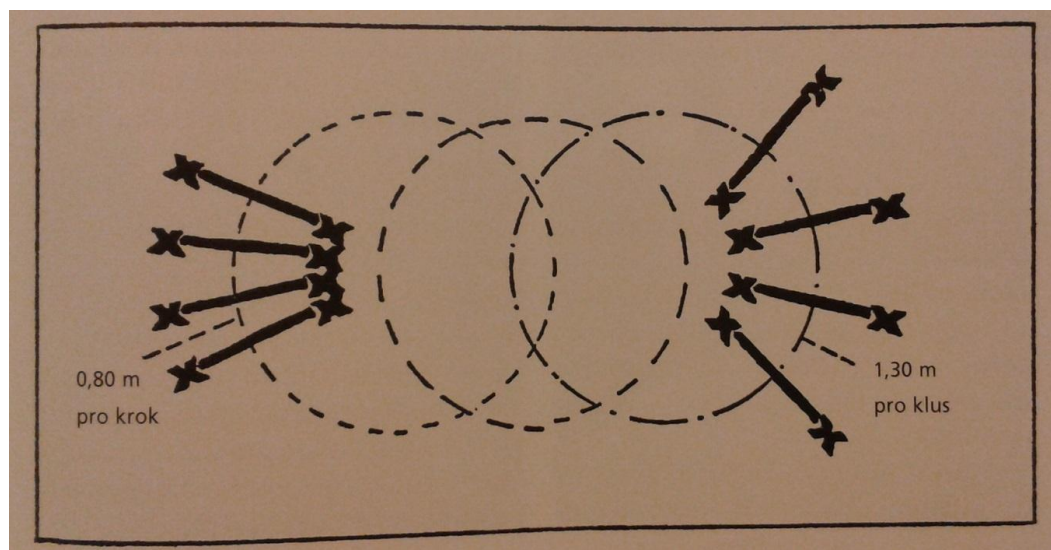
Přirozené procvičení těla je cílem výcviku jezdeckých koní. V procvičování svalstva spočívá podstatná část. Práce s kavaletami podněcuje koně k určitým, kontrolovaným pohybům, vyžaduje pozornost a přesný odhad vzdálenosti. Kůň zvedá nohy výše než obvykle a proto došlapuje pevněji a rozhodněji. Všechny končetiny a klouby jsou více namáhány, aniž by se změnil nohosled chodů. Všechny svaly důležité pro průběh pohybu koně se posilují dynamickým napínáním a povolováním. Práce s kavaletami je účinná, pouze když netrvá příliš dlouho a postavení kavalet je přizpůsobené přirozenému rytmu pohybu koně. Kavalety jsou vhodné i při drezurním výcviku. Podporují základní chody, zlepšují takt, kmih a rovnoměrnost pohybu (Klimke, 2005).

Kavalety jsou kulatá břevna lehce vyvýšená nad zemí. Čím jsou kavalety delší, tím je náročnější pro jezdce navést koně rovně. Existují různé typy a tvary kavalet.

Nejvhodnější jsou těžké, kulaté dřevěné klády. Odlehčená plastová verze kavalet je sice odolnější vůči dešti, ale nevýhodou je nízká hmotnost. Když ji kůň shodí, padá pomaleji a spíše se kutálí a motá se koni pod nohy. Dřevěné těžké klády spadnou rovnou na zem. Stojany pro kavalety jsou trojúhelníkového tvaru. Mohou být obdélníkové, u kterých se špatně mění výška. Lepší variantou jsou čtvercové. Pokud není bidlo upevněné uprostřed, nabízejí nastavení tří různých výšek. Starou klasikou jsou stojany ve tvaru kříže. Umožňují také tři polohy, ale při nezodpovědném lonžování se může lonž o kříž zachytit. Stojan by měl být těžký, pevný a stabilní. Vyvýšené kavalety se často nahrazují pouze ležícími břevny. Je s nimi sice lepší manipulace, jsou levnější a univerzálnější, ale nemají potřebnou výšku, kterou koně respektují a neučí je zvedat nohy výš (**Šverčíčová, 2013**).

Práce s kavalety bez jezdce může probíhat ve volnosti nebo na lonži. Možnost nechat koně jít přes kavalety na jízdárně bez lonže by se měla využít. Kůň by se měl nejprve nechat na 10 minut vyběhat a uvolnit. Pak se kůň přivede na otěž pomocí vyvazovacích otěží. U mladých koní se začíná s jednou kavaletou a postupně se počet zvyšuje, ideálně na čtyři. Největší užitek přináší práce v klusu. Bez vyvazovacích otěží je práce bezcenná, protože nemůžeme ovlivnit práci hřbetu. Vzdálenost kavalet pro klus je 1,30 m, ale lze ji upravovat podle potřeb koně. Délka cvičení závisí na trénovanosti koně. 10-20 minut příprava, zahřátí a uvolnění a 15-20 minut práce na kavaletách. Samozřejmostí je nechat v kroku koně vychladnout. Při lonžování na kavaletách musí být bezpodmínečně dodržena linie kruhu, jinak je vzdálenost mezi kavaletami větší nebo menší. **Klimke (2005)** doporučuje postavení kavalet, které je znázorněno na obrázku níže. Kruh ve středu slouží k lonžování bez kavalet, pravý kruh je určen k práci v klusu a kruh vlevo pro práci v kroku. Lonžování přes kavalety by nemělo trvat déle než 20 minut. Vhodné je 10 minut v kroku, 5-10 minut běhání bez vyvazovacích otěží, 10-15 minut s vyvázáním bez kavalet a 20 minut přes kavalety v kroku a v klusu. Nakonec opět vychladnutí koně v kroku. Nedoporučuje se více než jedna výcviková hodina každých osm až čtrnáct dní.

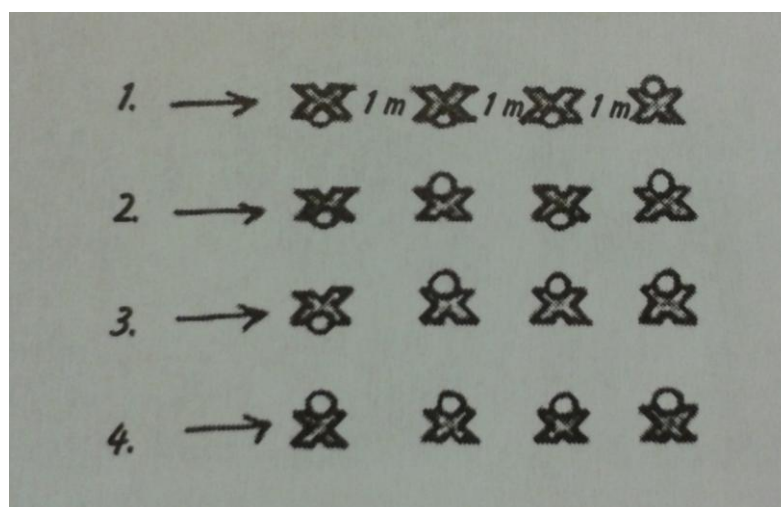
Obr. č. 7 - Postavení kavalet při práci na lonži.

(**Klimke, 2005**)

Práce na kavaletách s jezdcem, po dostatečném zahřátí a uvolnění, začíná v kroku přes nejnižší kavaletu. Postupně se počet kavalet zvyšuje až do čtyř kavalet ve vzdálenosti 1 až 1,10 m. Pokud jde kůň přes kavalety v klidu, s dlouhým krkem a nosem nízko, můžeme zvednout poslední kavaletu. Poté zvedneme druhou, pak třetí a nakonec první kavaletu. Kůň se naučí zvedat nohy, být pozorný, hledat správné místo odskoku a vypracují se zádové a bederní svaly. Důležité je, aby jezdec udržoval správné tempo. Pro práci v klusu platí to samé. Kavalety mají být ve vzdálenosti 1,30 m a zvedají se obdobně jako v kroku. Tato práce s koněm by měla trvat tři měsíce. První měsíc krok, klus přes kavalety položené na zemi, druhý měsíc přes postupně zvednuté kavalety a ve třetím měsíci kůň musí přecházet v klidu všechny zvednuté kavalety (**Paalman, 2006**).

Obr. č. 8 - Práce v kroku přes kavalety.

(**Paalman, 2006**)

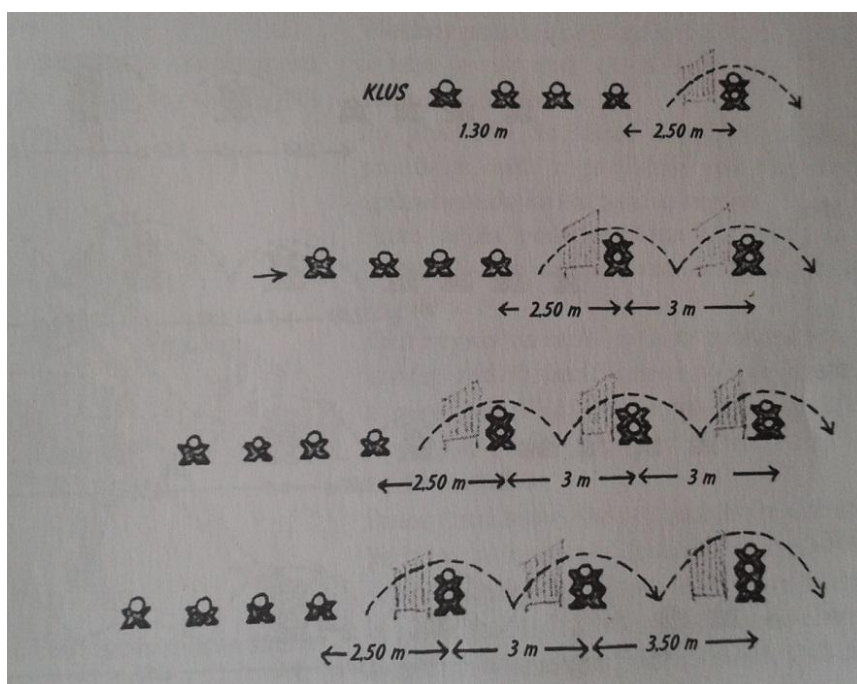
2.4.8 SKOKOVÁ GYMNASTIKA

Gymnastická cvičení jsou velmi důležitá. Jezdci pomůže s budováním sebedůvěry, rovnováhy a sedu. Kůň si zlepší techniku, vytvoří gymnastické schopnosti a sílu. Cvičení je třeba přizpůsobit úrovni výcviku, které kůň zatím dosáhl. Přehnaná skoková gymnastika je pak ve výcviku krokem zpět (**Dillon, 2013**).

Klimke (2005) udává, že práce s kavaletami nebo překážkami by měla být zařazena dvakrát až třikrát týdně. U mladších koní je lepší čtyřikrát týdně, ale jen krátká cvičení proložená drezurní prací. U drezurních koní stačí skoková gymnastika jednou týdně. Tréninková hodina by měla obsahovat fázi uvolnění, pracovní a odpočinkovou. Čas strávený nad kavaletami by neměl přesáhnout 15 minut a jezdec by měl přejít do odpočinkové fáze dříve, než se kůň unaví.

Po zvládnutí práce s vyvýšenými kavaletami postupně přejdeme na kavaletovou řadu. Řada je postavena ze čtyř kavalet s odstupem na klus a poté následují dvě na sebe postavené kavalety, na které kůň musí zaskočit do cvalu. Postupně jsou dvojité nebo trojitě kavalety přidávány (**Paalman, 2006**).

Obr. č. 9 - Kavaletová řada.

(Paalman, 2006)

Mladý a nezkušený kůň by se měl od začátku učit, že musí skákat přes každou překážku. Když koně pochopí, že nemají jinou možnost a nemohou odporovat, budou skákat s radostí. Jezdec by měl být důsledný. Jestliže se kůň naučí překonat jednoduchou překážku nebo kavaletovou řadu s důvěrou, může se začít s několika překážkami za sebou. Po každém překonání skoku se musí nezkušený kůň pochválit a pak přejít do zastavení. Kůň tak získá důvěru (Klimke, 2005).

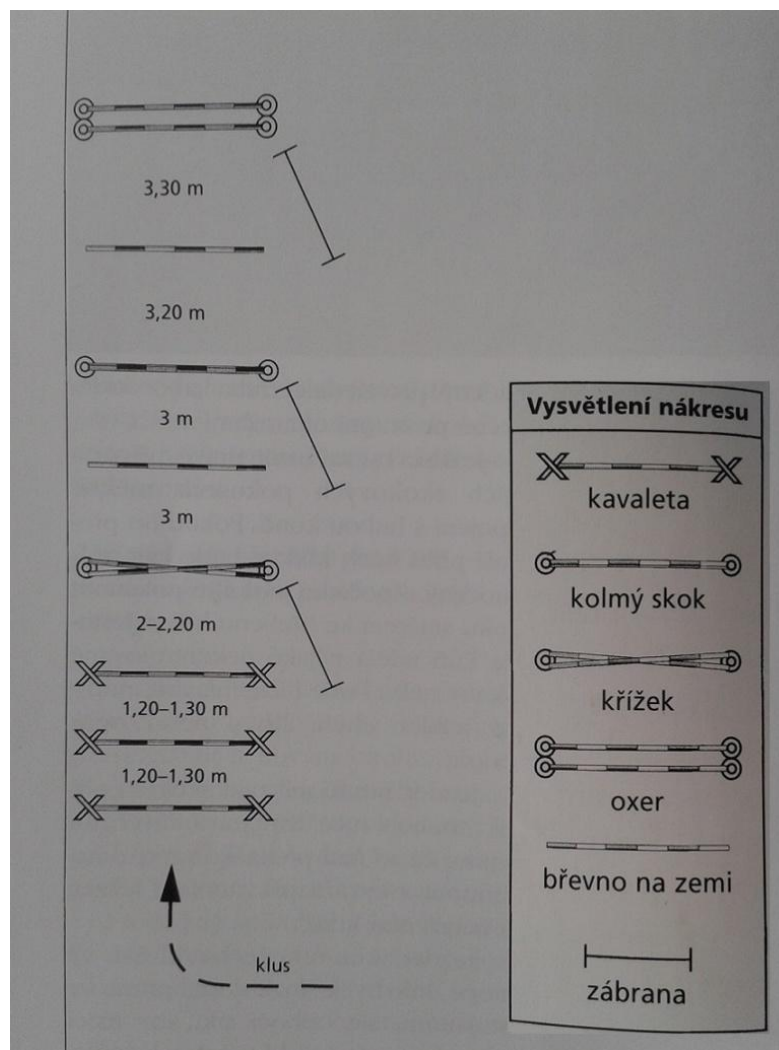
Dillon (2013) často využívá skákání bez meziskoku, a to buď z klusu, nebo ze cvalu. Vzdálenost překážek bez meziskoku je vzdálenost, při které se kůň musí odrazit ke druhému skoku bez cvalového meziskoku. Vyžaduje to velké množství energie a síly. Dobře rozvíjí myšlení koně, protože se musí velmi rychle pohybovat a reagovat. Při výcviku zkušeného koně, mohou být takové překážky vysoké až 1 m a vzdálenost mezi nimi nesmí být kratší než 2,65 m.

Součástí tréninku je i správný doskok. Mnoho koní po doskoku prchá nebo vyhazuje. Je to přirozená reakce, protože po skoku musí kůň najít rovnováhu a potom sám od sebe zpomalí. Později při parkuru je utíkání nevhodné. Jezdec musí po skoku zůstat v lehkém sedu a koně držet rukou, aniž by tahal otěž zpět. Po několika cvalových skocích jezdec přejde z lehkého sedu do pracovního a vzpřímí se. Kůň tuto pomůcku zná, přenesení svého těžiště dozadu a tím zpomalí. Kůň se také nad překážkou učí změnit cvalový nohosled a dopadnout v příslušném cvalu. Jezdec by měl mít těžiště nad těžištěm koně. Pokud jezdec přenesení těžiště vpravo, kůň se přizpůsobí a doskočí do cvalu vpravo (Paalman, 2006).

Existují obecná pravidla pro stavění řady. Překážka bez meziskoku nesmí být postavena uprostřed nebo na konci řady. Řada má být přizpůsobena schopnostem jezdce i koně. O něco zkrácené rozestupy (30 cm) nutí koně skákat „z hlezen“, což je pro koně dobré. Naopak dlouhé rozestupy (30 cm) nutí koně skákat ploše a na předeek, což je špatné. Zbrklým koním se může zvýšit počet překážek v řadě, aby skákali opatrněji. Na meziskok by měla být vzdálenost mezi překážkami 7,15-7,9 m.

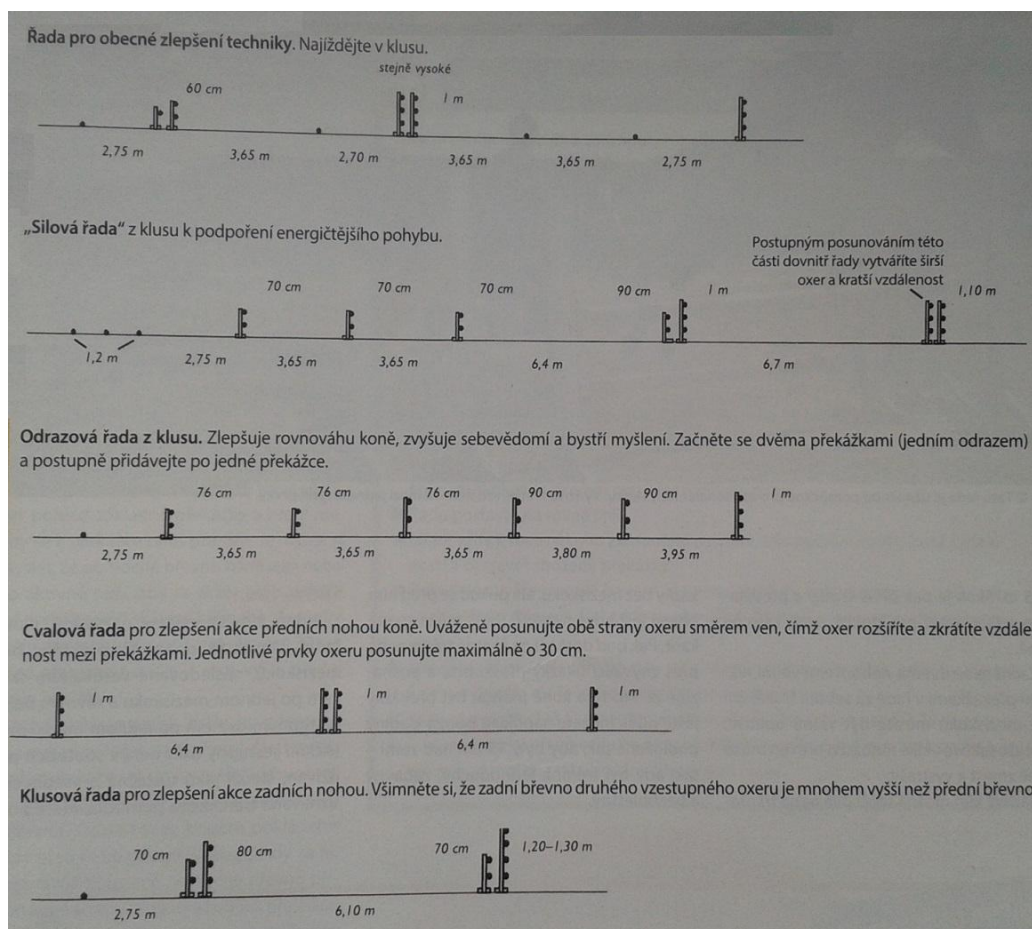
Na dva meziskoky by měla být vzdálenost 10,45 – 10,8 m. Mezi dvěma kolnými skoky by měla být kratší vzdálenost než mezi kolným skokem a oxerem nebo dvěma oxery. Rada se staví na rovné linii. Klusové bariéry při nájezdu na řadu překážek by měly být 1,35 m od sebe, ale je třeba upravit vzdálenost podle chodu koně. Cvalové bariéry by při nájezdu na řadu měly být 3 m od sebe (**Dillon, 2013**).

Obr. č. 10 - Gymnastická řada pro nezkušené koně.

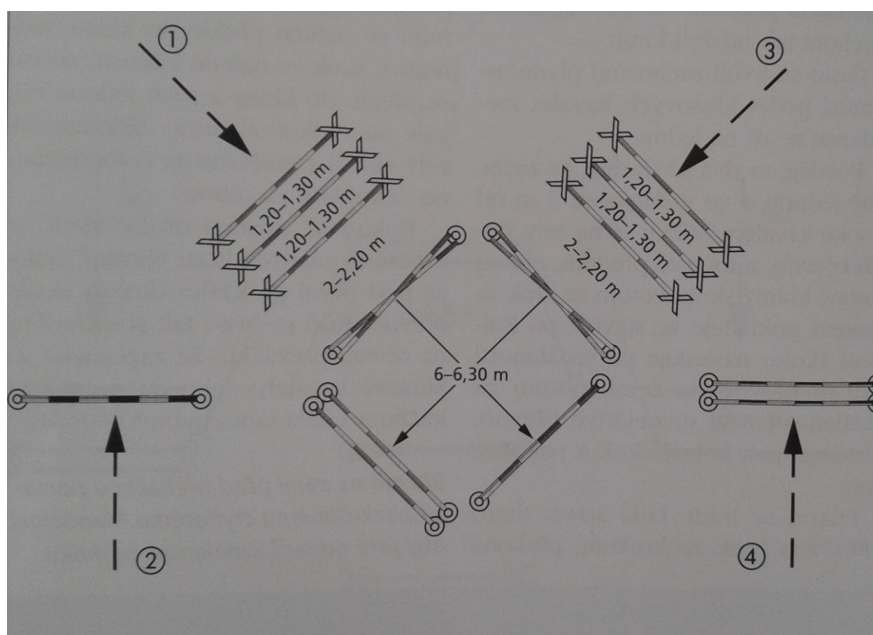
(Klimke, 2005)

Obr. č. 11 - Příklady gymnastických řad.

(Dillon, 2013)

Obr. č. 12 - Gymnastická řada na diagonálách.

(Klimke, 2005)

3. CÍL PRÁCE

Rekreační ježdění na koni a jezdecký sport patří mezi nejrozšířenější možnosti využití koní. Kvalita výcviku koně je ve velké míře závislá na vrozených vlastnostech využívaných koní, ale také na profesionálním vedení výcviku koně.

Cílem práce je na základě literárních údajů zpracovat přehled o historii, formách a metodách tréninku a přípravě sportovních a rekreačních koní. Na základě vlastního sledování a evidence práce rekreačních koní a koní využívaných ve sportu pak detailní zmapování rozdílů v metodách tréninku a porovnání způsobu práce s rekreačními a sportovními koňmi. Zaznamenání rozdílů v době přípravy, rozsahu přípravy a podílu aktivního a pasivního odpočinku koní v období příprav na závody.

4. MATERIÁL A METODIKA

4.1 MATERIÁL

Podkladovým materiálem pro zpracování bakalářské práce byly pracovní deníky sportovních a rekreačních koní.

Pracovní deník koně obsahoval 4 části:

1. část – identifikace koně (jméno, rok narození, původ, plemeno)
2. část – typ ustájení (výběr ustájení, ve kterém se sledovaný kůň pohybuje)
3. část – využití koně (hobby kůň, parkurový nebo drezurní kůň, stupeň výkonnosti)
4. část – popis činnosti (konkrétní denní činnost sledovaného koně, čas aktivity)

Do sledování bylo zahrnuto 6 koní využívaných pro rekreační ježdění (R1-R6), 6 parkurových koní (P1-P6) a 6 drezurních koní (D1-D6). Bližší specifikace sledovaných koní je uvedena v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1

Kůň	Věk	Pohlaví	Plemeno	Výkonnost
R1	10	klisna	Český teplokrevník	hobby
R2	25	klisna	Anglický plnokrevník	hobby
R3	13	klisna	Shagya arab	hobby
R4	19	klisna	Kůň teplokrevného typu	hobby
R5	6	klisna	Český teplokrevník	hobby
R6	10	valach	Kůň teplokrevného typu	hobby
P1	10	klisna	Český teplokrevník	ST
P2	7	klisna	Český teplokrevník	S
P3	8	klisna	pony	S
P4	11	valach	pony	S
P5	7	valach	pony	S
P6	14	klisna	Český teplokrevník	L**
D1	10	valach	KWPN	T
D2	7	klisna	Český teplokrevník	ST
D3	8	klisna	Hannoverský kůň	S
D4	8	valach	Slovenský teplokrevník	S
D5	13	valach	Shagya arab	S
D6	19	valach	Holštýnský kůň	S

4.2 METODIKA

Sledování probíhalo od května do srpna roku 2014. Porovnávány byly tři skupiny koní, rekreační a sportovní (parkuroví, drezurní). Celkem bylo sledováno 18 koní. U každého koně byl zaznamenán věk, pohlaví, výkonnost dosažená v roce 2014 a každodenní pracovní program. Sledovány byly tyto kategorie denních aktivit: terén, příježdění, skoky, lonž, práce ve volnosti, závody, volno.

Získaná data byla zpracována programem Word Excel 2007.

5. VÝSLEDKY A DISKUZE

5.1 KLIDOVÉ A PRACOVNÍ AKTIVITY REKREAČNÍCH KONÍ

U rekreačních koní není kladen velký důraz na výkonnost v jednotlivých disciplínách a mají volnější program.

Práce v terénu je velmi důležitá část výcviku. Koně nabírají svalovou hmotu a zlepšují si fyzickou i psychickou kondici. Z tabulky č. 2 je patrné, že rekreační koně strávili během čtyř měsíců průměrně 60 hodin prací v terénu.

Příjezdování bylo podle tabulky č. 2 věnováno průměrně 11,8 hodin. Jízdařská práce je důležitá pro všechny koně, jak rekreační, tak i sportovní. Učí se vnímat jezdce a poslouchat na jeho pobídky. Minimum 4 hodiny byly dány využitím koně na vytrvalostní hobby závody.

Na skokovou práci jsou zaměřeni koně na parkurové a hobby parkurové závody. Skokovou práci strávili rekreační koně průměrně 5 hodin. Maximální hodnota 11 hodin je dána využitím koně na hobby závody.

Lonžování pomáhá koni najít rovnováhu a rozvíjí svaly hřbetu a zádě. Je tedy důležité pro koně v jakémkoli stupni výcviku. U rekreačních koní bylo věnováno práci na lonži průměrně 1,8 hodin.

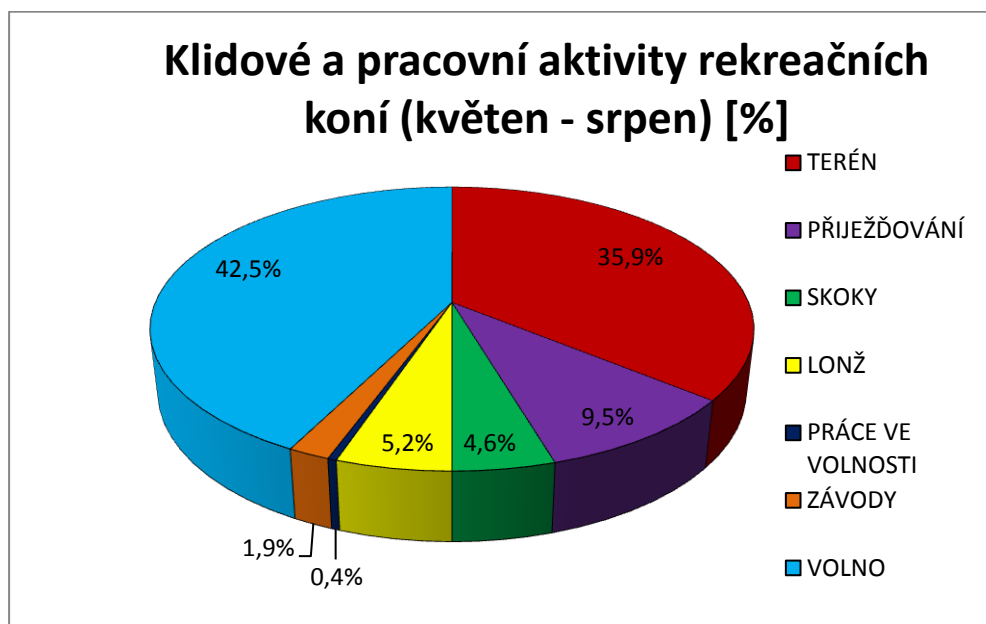
Při práci ve volnosti se buduje důvěra mezi koněm a člověkem. Skákáním ve volnosti se zvyšuje sebevědomí nejistých koní a zapojuje se potřebné svalstvo. Práci ve volnosti koně strávili průměrně 0,5 hodiny za sledované období.

Tabulka č. 2 – Rozpis práce rekreačních koní v hodinách za sledované období

Kůň	Terén	Příjezdování	Skoky	Lonž	Práce ve volnosti
R1	24	12	2	2,4	0
R2	20	18,5	11	5,5	0
R3	95	9,5	5	2,8	2
R4	114	4	0	0	0,7
R5	58,6	19	1,5	0	0
R6	48,5	7,5	10,5	0,3	0
Průměr	60	11,8	5	1,8	0,5
Minimum	20	4	0	0	0
Maximum	114	19	11	5,5	2

Graf č. 1 znázorňuje režim rekreačních koní v období květen – srpen. Nejvíce času z pracovních aktivit koně strávili v terénu – 35,9%, což je průměrně 44,2 dnů ze sledovaného období. Příjezdování bylo u rekreačních koní na programu 9,5% dní. 5,2% dní ze sledovaného období bylo věnováno práci na lonži. Skokové práci se rekreační koně věnovali 4,6% dní, to je průměrně 5,7 dní ze sledovaného období. Závody tvořily 1,9% dní a práci ve volnosti bylo věnováno pouze 0,4% dní. Zbylé dny – 42,5%, což je 52,3 dní, měli rekreační koně volno. Volné dny koně trávili ve výběhu, měli tak aktivní odpočinek.

Graf č. 1

5.2 KLIDOVÉ A PRACOVNÍ AKTIVITY PARKUROVÝCH KONÍ

Parkuroví koně jsou zaměřeni na skákání, proto by jejich výcvik měl obsahovat hlavně skokovou práci, příježdění, ale i práci v terénu.

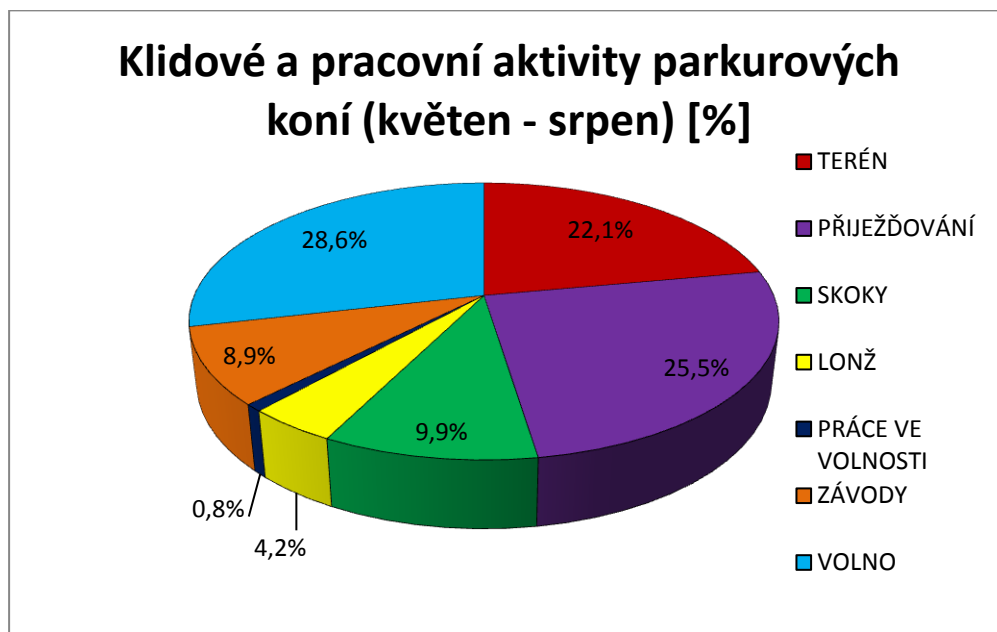
Práci v terénu parkuroví koně strávili podle tabulky č. 3 průměrně 31,2 hodin. Příježdění se koně věnovali průměrně 29,6 hodin. Skokovou práci koně strávili průměrně 11,9 hodin. Oproti tabulce č. 2, kdy rekreační koně strávili skokovou práci 5 hodin. Na lonži pracovali parkuroví koně průměrně 1,6 hodin a ve volnosti 0,6 hodin.

Tabulka č. 3 – Rozpis práce parkurových koní v hodinách za sledované období

Kůň	Terén	Příježdění	Skoky	Lonž	Práce ve volnosti
P1	25	29,5	14	1,8	0
P2	31,3	34	12	1,5	0,75
P3	26,5	33,3	16	1,5	0,75
P4	32,5	27,5	9	2,4	1,75
P5	42	34,3	5	2,4	0,5
P6	29,75	19	15,4	0	0
Průměr	31,2	29,6	11,9	1,6	0,6
Minimum	25	19	5	0	0
Maximum	42	34,3	16	2,4	1,75

Graf č. 2 znázorňuje režim parkurových koní v období květen – srpen. Nejvíce dní – 25,5%, což je 31,3 dní za sledované období, bylo věnováno příjezdování. Práci v terénu koně strávili 22,1% dní. Skoková práce byla na programu parkurových koní 9,9% dní, to je 12,2 dní za sledované období. Závody tvořily 8,9% dní, což je průměrně 11 dní. Práci na lonži koně strávili 4,2% dní a práci ve volnosti 0,8% dní. Volné dny, tedy aktivní odpočinek trávený ve výběhu, tvořily 28,6% dní, což je 35,2 dní ve sledovaném období.

Graf č. 2

5.3 KLIDOVÉ A PRACOVNÍ AKTIVITY DREZURNÍCH KONÍ

Základem drezury je dobře příježděný kůň. Práce drezurních koní by se tedy měla zaměřit na příjezdování.

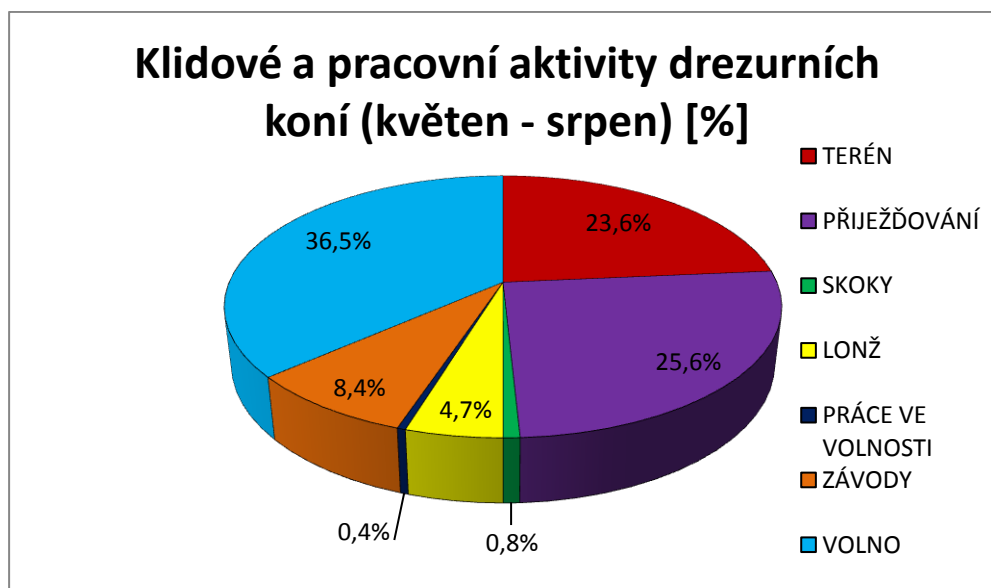
Práci v terénu, která je důležitá pro všechny koně, strávili drezurní koně podle tabulky č. 4 v průměru 28,8 hodin. Příjezdování bylo věnováno 30,9 hodin, což se od parkurových koní téměř neliší. Skoková práce byla na programu v průměru pouze 1 hodinu za sledované období. Práci na lonži drezurní koně strávili průměrně 1,8 hodin a práci ve volnosti 0,4 hodiny.

Tabulka č. 4 – Rozpis práce drezurních koní v hodinách za sledované období

Kůň	Terén	Příježd'ování	Skoky	Lonž	Práce ve volnosti
D1	20,3	41,5	0	3,6	0,75
D2	25	27,5	1	2,4	0,75
D3	29,3	46,8	0	1,2	0,75
D4	28	26	1	2,1	0
D5	32,3	14,8	4	0	0
D6	37,8	28,9	0	1,2	0
Průměr	28,8	30,9	1	1,8	0,4
Minimum	20,3	14,8	0	0	0
Maximum	37,8	46,8	4	3,6	0,75

Graf č. 3 znázorňuje režim drezurních koní v období květen – srpen. Z grafu je vidět, že nejvíce dní z pracovních aktivit bylo věnováno příježd'ování. Za sledované období je to 25,6%, což je průměrně 31,5 dní. Práci v terénu drezurní koně strávili 23,6% dní. Závody tvořily 8,4% dní, což je v průměru 10,3 dní za sledované období. Práci na lonži bylo věnováno 4,7% dní a skokové práci pouze 0,8% dní. Práce ve volnosti byla na programu v průměru 0,4% dní za sledované období. Zbylé dny – 36,5% dní, měli drezurní koně volno. Aktivní odpočinek ve výběhu tak měli v průměru 44,8 dní ve sledovaném období.

Graf č. 3

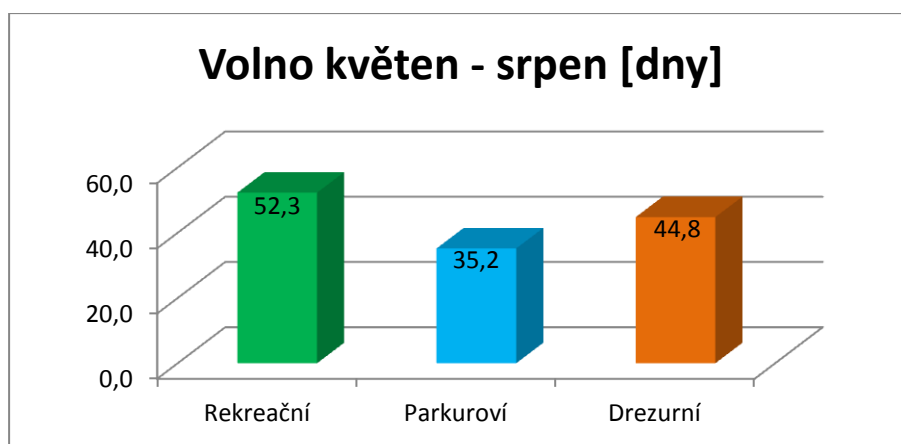

5.4 POROVNÁNÍ PRÁCE S KOŇMI JEDNOTLIVÝCH SKUPIN

Koně v jednotlivých skupinách jsou ustájeni v boxovém ustájení s výběhem nebo ustájeni ve výběhu 24/7. Všichni tedy tráví volno ve výběhu ve společnosti jiných koní. Švehlová (2013) uvádí, že jednou ze základních podmínek dobrého zdraví koní je pobyt na čerstvém vzduchu s ostatními koňmi. Koně, kteří tráví volný čas na pastvinách, jsou klidnější a vyrovnanější než ti, co jsou zavřeni v boxech.

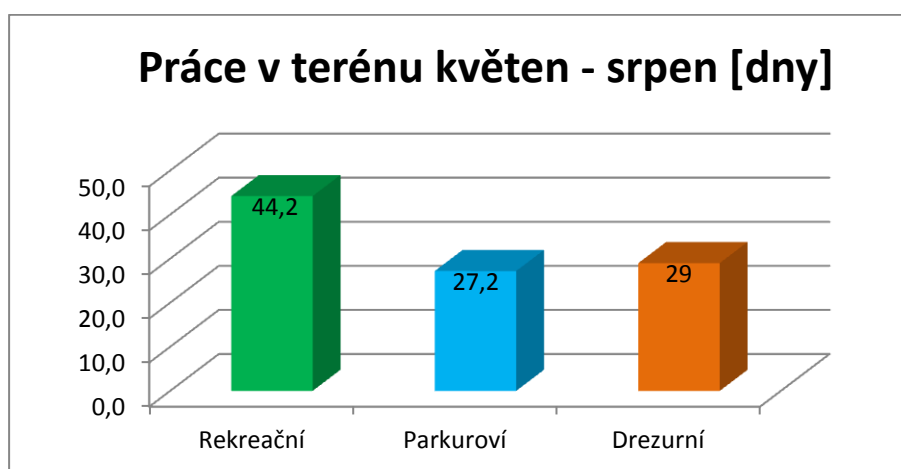
Koně ve všech třech skupinách mají pestrý program. Z grafu č. 4 je vidět, že nejvíce volna mají koně rekreační. Drezurní koně mají volných dní méně než rekreační a parkuroví koně mají volna nejméně.

Graf č. 4 – Průměr volných dní v jednotlivých skupinách za sledované období

Podle grafu č. 5 se práci v terénu se nejvíce věnovali koně využívaní na rekreaci. Sportovní koně pracovali v terénu srovnatelně, jen s malým rozdílem. Podle Lipinské (2015) je práce v terénu základ výcviku, při kterém se zpevňují vazy, zvětšuje se objem a kapacita plic, trénuje se oběhový systém a kůň se učí pohybovat v rovnováze a co neefektivněji.

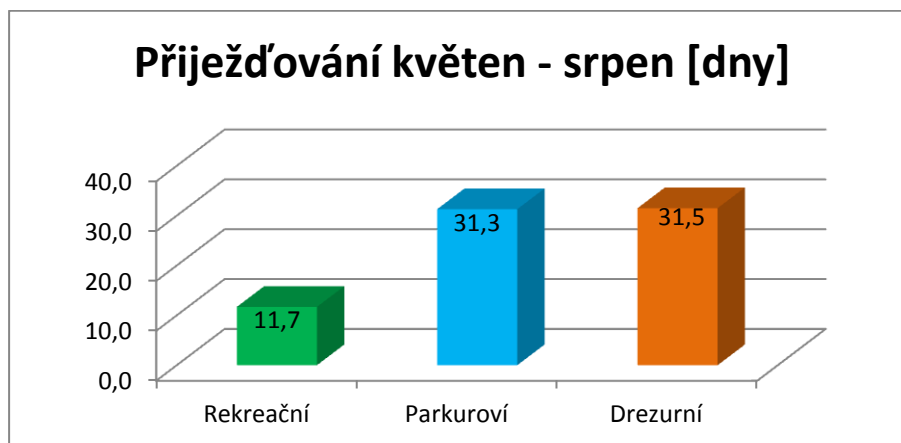
Graf č. 5 – Průměr dní strávených prací v terénu v jednotlivých skupinách za sledované období

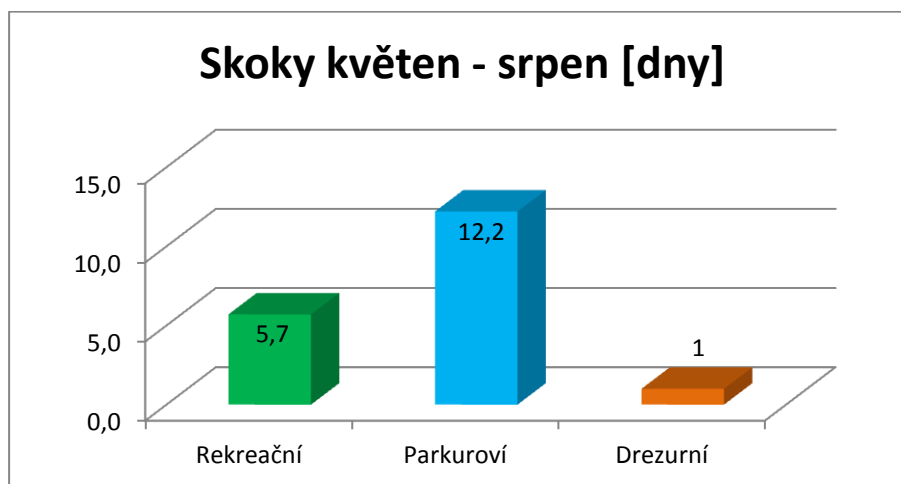
Z grafu č. 6 je znatelné, že příjezdování bylo věnováno u parkurových i drezurních koní stejně. Rekreační koně jsou příjezdování méně. **Schöffmann (2006)** tvrdí, že příježděnost je základem výcviku koně, bez ohledu na jeho zaměření a využití.

Graf č. 6 – Průměr dní strávených příjezdováním v jednotlivých skupinách za sledované období

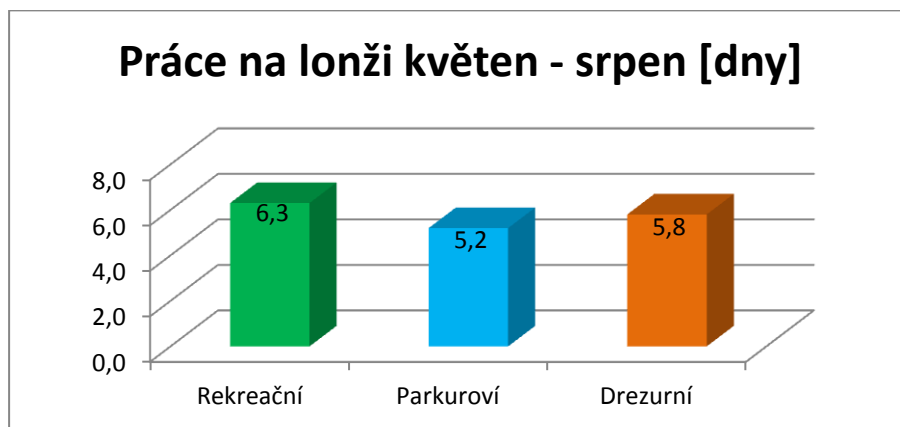
Na skokovou práci jsou podle grafu č. 7 zaměřeni nejvíce koně parkuroví. Rekreační koně strávili skokovou prací o něco méně a drezurní koně se skokům téměř nevěnují. **Lipinská (2015)** uvádí, že pro drezurní koně je skoková práce duševním odpočinkem od drezurního ježdění, které je pro koně mnohdy náročné.

Graf č. 7 – Průměr dní strávených skokovou prací v jednotlivých skupinách za sledované období

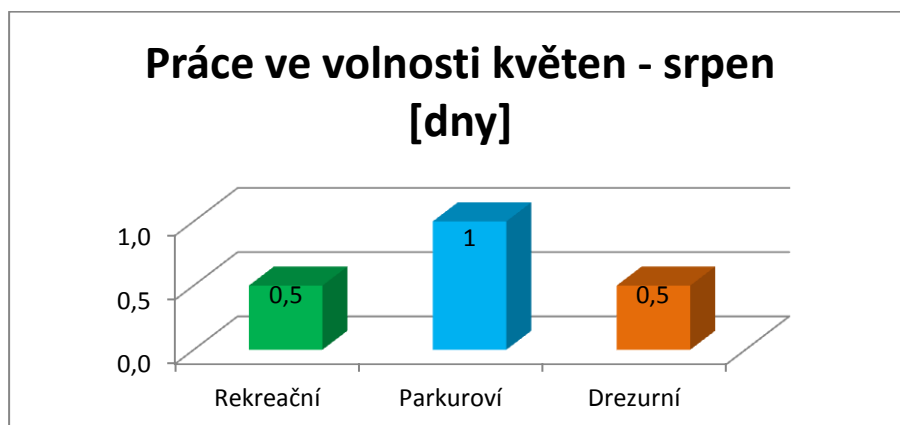
Graf č. 8 ukazuje, že na lonži pracovaly všechny skupiny téměř stejně, rekreační koně však o něco více než sportovní. **Ritter (2007)** tvrdí, že ještě neviděl nikoho, kdo by lonžoval korektně, tj. účinně a produktivně. Mnoho jezdců (včetně mnoha profesionálů) je příliš líných lonžovat a neuvědomují si, že jim bude chybět neocenitelná pomůcka, díky které mohou ustálit tempo, rovnováhu, pozornost, přilnutí a uvolnění koně.

Graf č. 8 – Průměr dní strávených prací na lonži v jednotlivých skupinách za sledované období

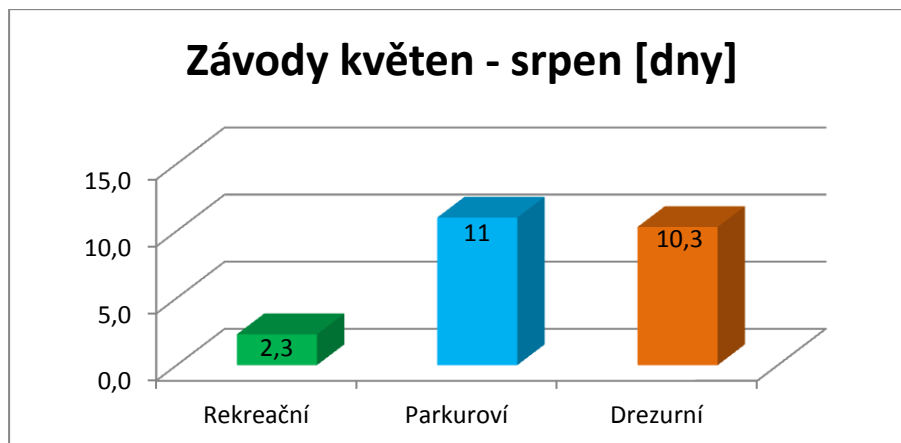
Z grafu č. 9 vidíme, že práci ve volnosti strávili všechny skupiny prakticky stejný čas.

Graf č. 9 – Průměr dní strávených prací ve volnosti v jednotlivých skupinách za sledované období

Graf č. 10 ukazuje, že závodů se sportovní koně účastnili srovnatelně, rekreační koně závodili méně.

Graf č. 10 – Průměr dní strávených na závodech v jednotlivých skupinách za sledované období

6. ZÁVĚR A DOPORUČENÍ

Cílem práce bylo zjistit a porovnat program rekreačních a sportovních koní. Sledován byl režim koní a metody tréninku v době od května do srpna. Při srovnání jednotlivých skupin byl zjištěn rozdíl v programu koní a ve výcviku.

Z výsledků lze vyvodit následující závěry a doporučení:

- v průměru nejčastější pohybovou aktivitou rekreačních koní za sledované období je práce v terénu (11 dní/kůň/měsíc), u sportovních je terén druhou nejčastější aktivitou (parkuroví 6,8 dní/kůň/měsíc, drezurní 7,3 dní/kůň/měsíc)
- u drezurních a parkurových koní je v průměru nejčastější pohybovou aktivitou za sledované období příjezdování (parkuroví 7,8 dní/kůň/měsíc, drezurní 7,9 dní/kůň/měsíc)
- nejméně jsou všichni koně zatěžováni prací ve volnosti (rekreační 0,1 dní/kůň/měsíc, parkuroví 0,3 dní/kůň/měsíc, drezurní 0,1 dní/kůň/měsíc)
- drezurní a parkuroví koně ve sledovaném období pracovali v průměru ve všech pohybových aktivitách téměř srovnatelně, jen ve skokové práci se lišili (parkuroví 3 dny/kůň/měsíc, drezurní 0,3 dní/kůň/měsíc)
- prací na lonži strávili všechny skupiny téměř stejný čas (rekreační 1,6 dní/kůň/měsíc, parkuroví 1,3 dní/kůň/měsíc, drezurní 1,5 dní/kůň/měsíc)
- závodům se dle očekávání věnovali sportovní koně více (parkuroví 2,8 dní/kůň/měsíc, drezurní 2,6 dní/kůň/měsíc) než rekreační (0,6 dní/kůň/měsíc)
- více volna a aktivního odpočinku mají koně rekreační (13 dní/kůň/měsíc), oproti sportovním (parkuroví 8,8 dní/kůň/měsíc, drezurní 11,2 dní/kůň/měsíc)
- bylo zjištěno, že drezurní koně se skokové práci téměř nevěnují. Na odreagování a jako formu duševního odpočinku bych do výcviku drezurních koní doporučila zařazení skokové práce. Drezurní práce je pro koně mnohdy náročná a skoková práce by byla vítanou změnou.
- do programu všech skupin koní bych zařadila více práce ve volnosti. Skoky ve volnosti pomohou koním s hledáním odskoku, získají větší jistotu a sebevědomí a rozvíjí se potřebné svaly. Také se vytváří důvěra a zlepšuje komunikace mezi koněm a člověkem.
- deníky práce koní bylo obtížné sehnat, vede si je malé množství chovatelů. Zaznamenávání činnosti koně pomáhá k vyváženému výcviku, popřípadě k dohledání příčin zranění (přetrénování, náročný trénink po delší pauze apod.). Proto bych všem majitelům a chovatelům koní doporučila, aby si vedli záznamy o činnosti svých koní.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERARURY

1 - *Česká hiporehabilitační společnost*. [online]. [cit. 2014-09-21]. Dostupné z: <http://www.hiporehabilitace-cr.com/co-je-hiporehabilitace/parajezdectvi/>

ANONYM 1. *Koně: velká kniha o chovu a výcviku koní*. Čes. vyd. 1. Překlad Táňa Husáková, Jarmila Přikrylová. Praha: Cesty, 1995, 207 s. ISBN 80-718-1014-2.

ANONYM 2. Předepsaná výbava jezdce a koně pro parkur. In: *Magazín Pegas* [online]. 2013 [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://www.magazinpegas.cz/predepsana-vybava-jezdce-a-kone-pro-parkur/>

BURDOVÁ, Michaela. Parkurové skákání. In: *Equichannel* [online]. 2012 [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/parkurove-skakani>

ČANÍKOVÁ, Petra. Podstata závodů v parkurovém skákání a typy parkurových soutěží. In: *Magazín Pegas* [online]. 2012 [cit. 2014-10-21]. Dostupné z: <http://www.magazinpegas.cz/podstata-zavodu-v-parkurovem-skakani-a-typy-parkurovych-soutezi/>

ČESKÁ JEZDECKÁ FEDERACE 1. *Drezurní pravidla 2014*. 25. vydání, 2014. [online]. [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: http://www.cjf.cz/dokumenty/Pravidla/2014/Pravidla_D_2014.pdf

ČESKÁ JEZDECKÁ FEDERACE 2. *Všeobecná pravidla 2014*. 23. vydání, 2014. [online]. [cit. 2014-11-1]. Dostupné z: http://www.cjf.cz/dokumenty/Pravidla/2014/Vseobecna_2014.pdf

DILLON, Ernst. Skoková gymnastika. *Jezdectví*, březen 2013, 100 stran.

DILLON, Ernst. Práce s koněm na lonži. *Jezdectví*, září 2014, 100 stran.

DOLEŽALOVÁ, Sandra. Práce ve volnosti. In: *Equidance* [online]. 2012 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <http://www.equidance.cz/prace-ve-volnosti.html>

DURUTTYA, Michael. *Velká etologie koní: naučte se porozumět řeči koňského těla*. 2., rozš. vyd. Praha: HIPO-DUR, 2005, 583 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 80-239-5088-6.

DUŠEK, Jaromír. *Kůň ve službách člověka: středověk*. Vyd. 1. Praha: Apros. 1995, ISBN 80-901-1006-1.

DUŠEK, Jaromír. *Chov koní*. 1. vyd. Praha: Brázda, 2001, 350 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-209-0282-1.

EDWARDS, Elwyn Hartley. *Velká kniha o koních*. 1. vyd. Bratislava: Gemini, 1992, 240 s. ISBN 80-852-6536-2.

FLADE, Johannes Erich. *Chov a športové využitie koní*. 1. vyd. Bratislava: Príroda, 1990, 451 s. Živočišna výroba. ISBN 80-070-0252-9.

GÁLIS, Radek. Turistika v sedle láká lidi do přírody. In: *Turistika na koni – odbor při KČT Jihočeský kraj* [online]. 2012 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://www.turistikanakoni.cz/pages/posts/pise-se-o-nas---turistika-v-sedle-laka-lidi-do-prirody---ceskobudejovicky-denik-68.php>

GOTTHARDOVÁ, Lenka. Parforsní hony. In: *Equichannel* [online]. 2009 [cit. 2014-11-03]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/parforsni-hony>

HILL, Cherry. *Jak myslí kůň: naučte se porozumět řeči koňského těla*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2011, 191 s. ISBN 978-80-242-3142-6.

HINNEMANN, J., VAN BAALEN, C. Jo Hinnemann on Contact. In: *The Horse Magazine* [online]. 2010 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.horsemagazine.com/thm/2010/07/jo-hinnemann-on-contact/>

JOKL, Zdeněk a kol. *Jezdectví a dostihový sport*. Vydání první. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1977, 338 s.

KLIMKE, Ingrid a Reiner. *Kavalety: drezura a skákání: profesionální tipy*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2005, 143 s. ISBN 80-209-0333-X.

KNOPFHART, Alfred. *Drezura od stupně Z do stupně T: s jezditelným koněm do vyšších lekcí*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2003, 155 s. ISBN 80-209-0322-4.

LIPINSKÁ, Kateřina. Hraní nebo závodění? In: *Equichannel* [online]. 2011 [cit. 2014-11-01]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/hrani-nebo-zavodeni>

LIPINSKÁ, Kateřina. Jak sestavit tréninkový plán. In: *Equichannel* [online]. 2015 [cit. 2015-18-03]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/jak-sestavit-treninkovy-plan>

LIPINSKÁ, K., ŠVEHLOVÁ, D. Malý slovníček jízdářských figur a cviků. In: *Equichannel* [online]. 2011 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/maly-slovnicek-jizdarenskych-figur-a-cviku>

MAHLER, Zdeněk. *Člověk a kůň*. 1. vyd. Ilustrace Jan Maget. České Budějovice: Dona, 1995, 183 s. ISBN 80-854-6352-0.

MORRIS, Sue. Lungening – The Basics. In: *Classical Dressage*. [online]. 2011 [cit. 2014-12-17]. Dostupné z: <http://www.classicaldressage.co.uk/html/lungeing.html>

PAALMAN, Anthony. *Skokové ježdění: výcvik koně a jezce pro skokový sport: parkurové ježdění: stavba parkuru*. 2. vyd. Praha: Brázda, 2006, 359 s. ISBN 80-209-0348-8.

PETLACHOVÁ, T., CASKOVÁ V. a SOBOTKOVÁ E. *Chov koní*. 2013 [online]. [cit. 2014-09-18]. Dostupné z: http://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/stranka.php?kod=526

RADLOFF, Stefan. Náš cíl: Uvolněný kůň. *Jezdectví*, únor 2014, 100 stran.

RITTER, Thomas. Úvahy o klasickém ježdění (12): Pravidelnost: 1. část. In: *Equichannel* [online]. 2005 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/uvahy-o-klasickem-jezdeni-12-pravidelnost-1-cast>

RITTER, Thomas. Longeing: Practical Tips for a Lost Art. In: *Artistic Dressage*. [online]. 2007 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.artisticdressage.com/articles/longeing.html>

RITTER 1, Thomas. Impulsion: Thrust, Energy level, Impulsion - by Dr. Thomas Ritter. In: *Artistic Dressage*. [online]. 2007 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.artisticdressage.com/articles/impulsion.html>

SANDIN, Theresa. True Collection. What It Is & How to Achieve It. In: *Sustainable Dressage*. [online]. 2004 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: http://www.sustainabledressage.net/collection/true_collection.php

SCHÖFFMANN, Britta. *Stupnice vzdělání koně*. Vyd. v češtině 1. Praha: Brázda, 2006, 169 s. ISBN 80-209-0343-7.

SLY, Debby. *Jezdectví: obrazový průvodce*. 1. české vyd. Praha: Svojtka, 2002, 160 s. Praktická příručka. ISBN 80-723-7505-9.

ŠVEHLOVÁ, Dominika. Přiježdování v terénu: vlnovky, kroužky, ohýbání. In: *Equichannel* [online]. 2011 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/prijezdovani-v-terenu-vlnovky-krouzky-ohybani>

ŠVEHLOVÁ 1, Dominika. Přiježdování v terénu: pohodlí, bezpečnost i zábava. In: *Equichannel* [online]. 2011 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/prijezdovani-v-terenu-pohodli-bezpecnost-i-zabava>

ŠVEHLOVÁ 2, Dominika. Koně a jejich smysly: čich a chuť. In: *Equichannel* [online]. 2013 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/kone-a-jejich-smysly-cich-a-chut>

ŠVEHLOVÁ, Dominika. Zdravý výběh? In: *Equichannel* [online]. 2013 [cit. 2015-18-03]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/zdravy-vybeh>

ŠVERČIČOVÁ, Julie. Začátky v sedle: kavalety. In: *Equichannel* [online]. 2013 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.equichannel.cz/zacatky-v-sedle-kavalety>

8. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Deník činnosti koně

Deník činnosti koně

Jméno koně: Hobby kůň (nesportuje)
Datum narození: sport – parkur: ZM-Z
Otec: Z-ZL
Matka: ZL-L
Plemeno: L-S
Pohlaví: sport – drezura: Z
Měsíc sledování: L
S
Typ ustájení: boxové vazné v komb. s výběhem ST
(vyberte) boxové v komb. s výběhem ustájení ve výběhu 24/7 T
box s přístupem do paddocku jiné: detailněji popište:
vazné

Datum	Popis činnosti:*	Od-do	Poznámka:**
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			
16.			
17.			
18.			
19.			
20.			
21.			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			
29.			
30.			
31.			

* např: pokud kůň nepracoval uvést např. výběh od-do, při celodenním stání v boxe uvést: box 0-24 hod. apod.

** do poznámky uveďte prosím např. zdravotní problémy koně, výraznější změny v krmné dávce, jiné zvláštní události